

De Korhaan

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

jaargang 56, nummer 4
winter 2022/2023

De Korhaan

verenigingsuitgave van de
'Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken'

Jaargang 56
nummer 4, winter 2022/2023
Verschijnt 4 x per jaar
ISSN: 0929-876

Redactieadres

redactie@vwggooi.nl
R.G. (Rob) Moolenbeek, eindredacteur
Mr. J.C. Buhrmannlaan 42
1244 PH Ankeveen

Redactie

Renée Beekman
Doortje van Dijk
Dick Jonkers
Jelle Hogenbirk
Paul Keuning
Rob Moolenbeek
Jeannette Tas
in

Ledenadministratie

ledenadministratie@vwggooi.conscribo.nl
Pieternel Vlasblom
Gaast 31
1274 AP Huizen
035-5261224

Advertenties

In overleg met de redactie

Drukkerij

Ten Herkel Loosdrecht

Inleveren kopij

Uiterlijk: voor de 28ste van de maanden
maart, juli, oktober, december

Copyright

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren. De auteurs zijn zelf verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen en bijbehorend copyright van beeldmateriaal.

Omslagfoto's:

De foto op de vooromslag 'Klapekster heeft hagedis gevangen' is gemaakt op de Vliegheide in Huizen op 21 januari 2021 door Hugo Weenen

De foto 'Gaai in de landing' op de achteromslag is op 10 februari 2021 gemaakt in zijn achteruin in Blaricum door Hugo Weenen

inhoud

6 Bosrietzanger (onderzoek naar migratie)

12 Broedvogels inventariseren

22 Ronald Beskers gaat ons verlaten

25 De beste vogelfoto's van 2021

en verder

3 Van de redactie

4 Van de voorzitter

Van de communicatie

5 Van de ledenadministratie

Rectificaties

18 Mogelijk broedgeval Struikrietzanger Oud Valkeveen
Streepje voor

19 *Acrocephalus* hybride bij Oud Valkeveen

20 Het Paapje

24 Melanistische Koolmees

Aalscholvers en Kolganzen in de mix

31 Roodborst eet eikel

Bijzondere veer

32 Eerste terugmelding van een geringde
Gooise IJsvogel

34 Oeverzwaluwen in 2022

39 Boekbespreking: Het laatste Vogeljaar

Rapportbespreking: Resultaten broedvogels
bij rivier de Eem in 2022

40 Boekbespreking: De Beste Vogelgebieden van NL
Boekbespreking: Vogelatlas Amsterdam

41 Boekbespreking: Handboek Europese vogels
Boekbespreking: Avifauna Zeelandica

42 Waarom het Vogeljaar verdwijnt

44 Wat was er interessant in de vogelbladen?

46 De Gele Kwikstaart in de westelijke Eempolders

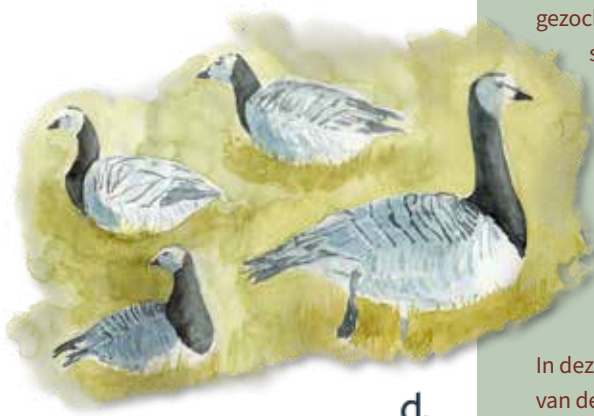
50 VWG informatie

51 Adressenlijst

een greep uit de VWG- activiteiten

Houd de website en de nieuwsbrief in de gaten. Alle excursies, lezingen en andere bijeenkomsten worden daar bekendgemaakt. Verder kunt u natuurlijk meedoen aan de activiteiten van de diverse werkgroepen.

d.

Brandganzen in de Eempolder, 28 januari 2022

EINDREDACTEUR GEZOCHT !!

Van de redactie REDACTIE

Er viel niet aan te ontkomen. In november het droeve bericht voor moeder Aarde dat er nu acht miljard [8.000.000.000] mensen op deze aarde leven. Dat zal grote negatieve gevolgen hebben voor de vogels op deze aardbol. De aantallen Siberische steltlopers die gebruik maken van de Chinese waddengebieden zijn al dramatisch teruggelopen. De populatie Lepelbekstrandlopers wordt nog geschat op 110 tot 200 broedparen. Inpoldering en jacht zijn hier primair voor verantwoordelijk. Professor Vooos voorspelde 20 jaar geleden al dat de leeuw en de tijger het eind van deze eeuw niet zouden halen in het wild. Voor veel vogelsoorten zal hetzelfde gelden. Lichtpuntje was onlangs op het journaal dat de Zwartnek Fazantduif voor het eerst in 140 jaar is teruggevonden in Papoea-Nieuw-Guinea. Op Fergusson eiland, vlak bij het hoofdeiland, hebben drie onderzoekers in september een maand lang naar de vogel gezocht. In 2019 was er ook een expeditie om de fazantduif te zoeken, toen zonder succes. Hoe groot (eerder klein) de populatie is wordt nu verder onderzocht.

Wat mij in ons werkgebied opvalt zijn de hoge aantallen sijzen in de elzenbroekbossen. Is dat iets van de laatste jaren en waar komen ze vandaan? Zijn het Scandinavische of Pools-Russische vogels die hier zo massaal verblijven? Gelukkig zijn de Kolganzen en iets later ook de Brandganzen weer gearriveerd in onze weidegebieden. Altijd een genot als je ze 's ochtends naar de foerageergebieden hoort of ziet vliegen en 's avonds in het halfdonker weer richting slaappleatsen.

In deze Korhaan weer een fantastisch verhaal van onze ringgroep over de trekroute van de Bosrietzanger. Niet zoals de Kleine Karekiet 'gewoon' afzakken naar het zuiden maar met een oostelijke omweg via Italië, Griekenland of Turkije naar Oosten en Zuidelijk Afrika. Baanbrekend onderzoek! Een (begin)tipje van de sluier over het trekgedrag van onze broedende IJsvogels wordt opgelicht. Leuk is een mogelijk broedgeval van de Struikrietzanger in ons werkgebied. Verder een mooi verhaal over de Gele Kwikstaart in de Eempolders, het reilen en zeilen van de werkgroep 'broedvogelinventarisaties' en diverse boek- en rapportbesprekingen. Verder niet te vergeten, de resultaten van de 45ste broedvogelinventarisatie van de Oeverzwaluw.

Helaas ook het 'slechte' bericht voor ons dat Ronald Beskers, dé Gooise nestkastenman, ons werkgebied gaat verlaten. Dat heeft zijn opvolgers niet weerhouden om onlangs weer een mooi jaarverslag 2022 over het nestkastgebeuren te publiceren. In een komende Korhaan zal dit verslag besproken worden.

Als laatste een oproep voor een eindredacteur. In 2016 kwam ik in de redactie en na vier jaar de eindredactie gedaan te hebben is het tijd voor een ander. Een nieuw gezicht geeft nieuwe ideeën! Hele goede vogelkennis is niet nodig. Met het programma *Word* om kunnen gaan en goed de Nederlandse taal beheersen is belangrijk. Maar hierbij heb je ook de hulp van Renée Beekman en Dick Jonkers. Lijkt het je wat, neem contact met mij op en ik vertel u alle details. De opmaak (lay-out) wordt verzorgd door Doortje en Jelle.

In dit nummer is dus voldoende te lezen voor de komende wintermaanden. Je wordt er warm van...

R.G. (Rob) Moolenbeek

VOORZITTER

Van de voorzitter

Als ik dit schrijf is de zomertijd net beëindigd. Of is de wintertijd net begonnen? De herfst heeft zich nog niet laten zien. De meeste bomen zitten nog volop in behoorlijk groen blad. Het voelt bij mij wat ongemakkelijk. Kan ik wel genieten van deze zomerse omstandigheden eind oktober? In de bossen ongelofelijk veel eikels, beukennoten en kastanjes. Een mega mastjaar. Tegelijkertijd overal grote groepen Vinken en Koperwieken. Genoeg om over na te denken en om van te genieten.

Wat fijn dat we ook als leden elkaar opnieuw kunnen ontmoeten. De najaarseditie van de vogelherkenningscursus draait weer volop en ook het excursieprogramma loopt langzaam steeds voller en voller. De werkgroepen zoals de Eempolderaars, weidevogelaars, ringer[aar]s, roofvogelaars, ijsvogelaars, zwaluwaars en nestkastenaars komen weer gezellig

bij elkaar om resultaten, ervaringen en enthousiasme met elkaar te delen.

Verder heeft Feiko Prins voor het komende seizoen een aantal interessante lezingen georganiseerd. Hij doet dit inmiddels 10 jaar en heeft aangegeven dat hij hiermee wil stoppen. Dat biedt voor jou een mooie kans om dit stokje van hem over te nemen. Of misschien is het juist wel leuker als een klein team dit wil oppakken? Vele handen maken licht werk en bovendien biedt dat de mogelijkheid om met ideeën elkaar te versterken. Heb je interesse? Neem gewoon even contact op met Wouter, Feiko of ondergetekende.

Belangrijk: Huub stopt in maart als secretaris en ik ga stoppen als voorzitter (maar ga dan door als coördinator voor de subgroep Onderzoek en Bescherming). Dus we zoeken jou om ons bestuur te komen versterken. We hebben een gezellig en compact bestuur dat weinig vergadert en zich vooral inzet op het begeleiden en

ondersteunen van de positieve energie binnen onze vereniging.

Wil je wel wat meer actief worden binnen onze vereniging, maar je weet nog niet wat? Neem gewoon contact op met een bestuurslid of een van de coördinatoren van de groepen.

Hun gegevens staan achterin deze Korhaan en op de website. Mijn advies: doen!

Als je deze Korhaan in de brievenbus vindt, zijn de kerst en jaarwisseling alweer heel dichtbij of net geweest. Ik wens jou en je naasten een gelukkig en gezond 2023 met vele leuke vogelwaarnemingen.

Piet Sporeenberg

COMMUNICATIE

Van de communicatie

Beste vogelliefhebbers,

Allereerst wil ik jullie bedanken voor de complimenten die onze redactie hebben bereikt over de inhoud, vormgeving én het duurzame papier van de vorige De Korhaan. Daar worden wij blij van! Door het gebruik van dit duurzame papier in combinatie met de explosieve stijging van de papierprijzen in het algemeen (bijna 40% het afgelopen half jaar), zijn de kosten voor drukken van De Korhaan helaas behoorlijk omhoog gegaan.

OPROEP!! WAT ZIET U??

In deze Korhaan kom je een paar keer het logo 'Wat zien ik?' tegen. Onze (redactie)leden delen verhalen over onder andere een Koolmees met een zwarte kop, Aalscholvers en Kolganzen in de mix en een Roodborst die een eikel eet. Maar ook een mini-speurtocht naar de vogel bij een bijzonder veer. We weten zeker dat u ook dit soort bijzondere, gekke, grappige, unieke verhalen en foto's heeft. Stuur ze naar de redactie voor de volgende Korhaan!! Dan kunnen alle leden hiervan meegenieten.

Vragen?
Mail of bel me.

Doortje van Dijk via:
communicatie@vwggooi.nl
06 205 950 83

ADMINISTRATIE

Van de ledenadministratie

Beste leden,

In verband met de overgang naar een nieuw systeem voor de administratie vraag ik jullie aandacht voor het volgende.

De ledenadministratie is vanaf nu bereikbaar via een nieuw e-mailadres: ledenadministratie@vwggooi.conscribo.nl

Ook wijs ik jullie er op dat wij, ledenadministratie en bestuur, net als zoveel verenigingen en clubs, willen overgaan naar een systeem waarbij alle contributiebetalingen via **automatische incasso** lopen. Daarvoor hebben we van de leden die nog niet via incasso betalen een machtiging tot incasso nodig. Een **formulier** daarvoor vinden jullie op de website www.vwggooi.nl onder het kopje Vereniging. Vul alsjeblieft die machtiging in.

Alvast bedankt voor jullie moeite en mocht iets niet duidelijk zijn, dan kunnen jullie altijd mailen naar het nieuwe adres!

Vriendelijke groeten van

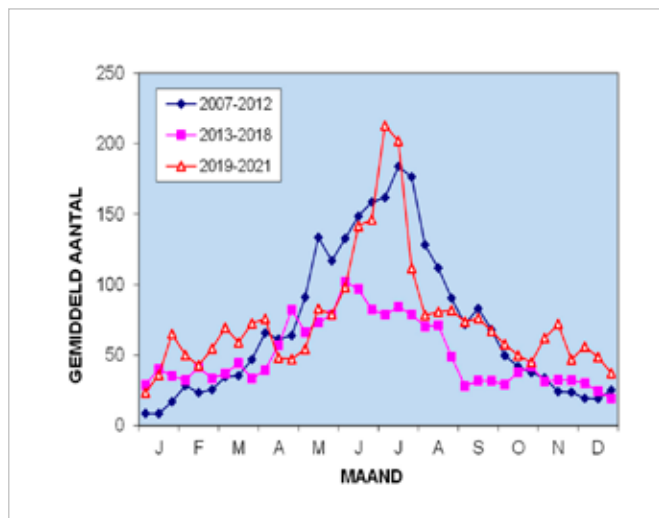
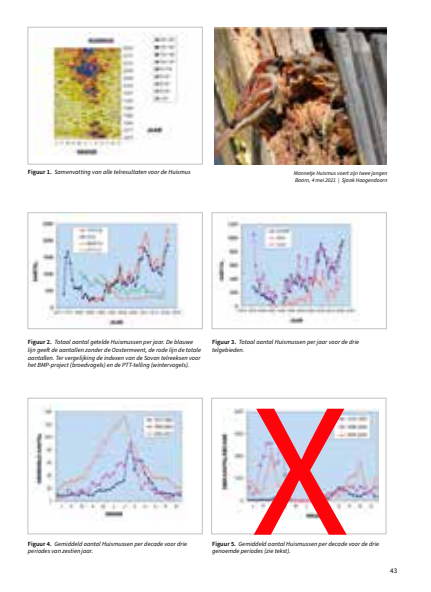
Pieterneel Vlasblom
Ledenadministratie VWG

Rectificaties

Als De Korhaan op de mat valt, komen wij regelmatig nog foutjes en fouten tegen in ons mooie tijdschrift. Hoewel wij zeer zorgvuldig te werk gaan, blijft het mensenwerk. Voor de lezers, maar vooral voor de schrijvers en fotografen zijn er soms dingen die écht gecorrigeerd dienen te worden. In de vorige Korhaan (jaargang 56, nummer 3, herfst 2022) zaten twee van deze storende fouten. Excuses daarvoor. Hieronder de rectificatie.

Helaas is er in het artikel van Jan Mooij (De Korhaan 56(3):43) over de Huismus in de Eempolders een storende fout geslopen. Er is een verkeerde Figuur 5 afgebeeld. **Hierbij treft u het juiste Figuur 5 aan.** Onze excuses aan een van onze trouwste schrijvers Jan Mooij.

Figuur 5. Gemiddeld aantal Huismussen per decade voor de drie genoemde periodes (zie tekst).

Op pagina 35 van De Korhaan [56(3)] staat een mooie foto van een vrouwtje Grote Gele Kwikstaart, gemaakt in Epen op 22 april 2022. De vermelde fotograaf is helaas niet juist. **De foto is gemaakt door Burg de Man.**

Onderzoek naar het migratiepatroon van de Kleine Karekiet (deel 1) en de Bosrietzanger (deel 2)

Bosrietzanger

Mark Bouts & Rudy Schippers

Eerder berichtten we al dat ‘onze’ Kleine Karekieten (*Acrocephalus scirpaceus*) via het Iberisch schiereiland overwinteren in een groot gebied in West-Afrika ten zuiden van de Sahara (Bouts & Schippers, 2022). Een route die nauw samenvalt met al opgebouwde kennis door ring-, observatie- en geolocatoronderzoek voor deze soort. Voor haar zustersoort, de Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*) is dit anders. De Bosrietzanger trekt namelijk in zuidoostelijke richting, om via Oost-Afrika ergens in Zuidelijk Afrika te overwinteren. Ondanks het vele onderzoekswerk bleef het gissen welke route ze daarbij volgen en waar ze dan precies overwinteren. Door ook deze vogels te voorzien van een lichtgewicht geolocator is het ons gelukt om meer inzicht te krijgen in de individuele trekroute van deze intrigerende lange afstandstrekker, een wereldprimeur!

Achtergrond

Wanneer we het verspreidingsgebied van de Bosrietzanger vergelijken met dat van de Kleine Karekiet is te zien dat Bosrietzangers vooral een oostelijke verspreiding hebben (Figuur 1). Hoewel de populatie de laatste jaren een noordelijke opmars doormaakt, blijft het broedgebied beperkt tot een brede band op het vaste land van Eurazië en vindt overwintering vooral plaats in Zuidelijk Afrika. Net als de Noordse Nachtegaal (*Luscinia luscinia*) en de Grasmus (*Sylvia communis*), is de Bosrietzanger een lange afstandstrekker die zijn lange reis naar Zuidelijk Afrika in hoofdzakelijk twee etappes uitvoert. Een eerst snelle migratie wordt ergens in Noordoost-Afrika onderbroken om na enkele maanden voortgezet te worden naar Zuidelijk Afrika. Vogels arriveren daar, ergens ten oosten van de 28e breedtegraad, zo rond eind december en januari om te overwinteren (Dowsett-Lemaire & Dowsett, 1987; Pearson, 1990; Kennerley & Pearson, 2010; Procházka *et al.*, 2014; Thorup *et al.*, 2017). In maart en april verlaten de vogels zuidelijk Afrika om hoogstwaarschijnlijk via de oostkust naar het noorden te trekken om dan in de tweede helft van mei weer in Nederland te arriveren.

Om de route en timing van migratie te bepalen wordt er gekeken naar de passage en het (langdurig) verblijf van vogels in specifieke gebieden. Ondanks vele jaren van (ring)onderzoek is het

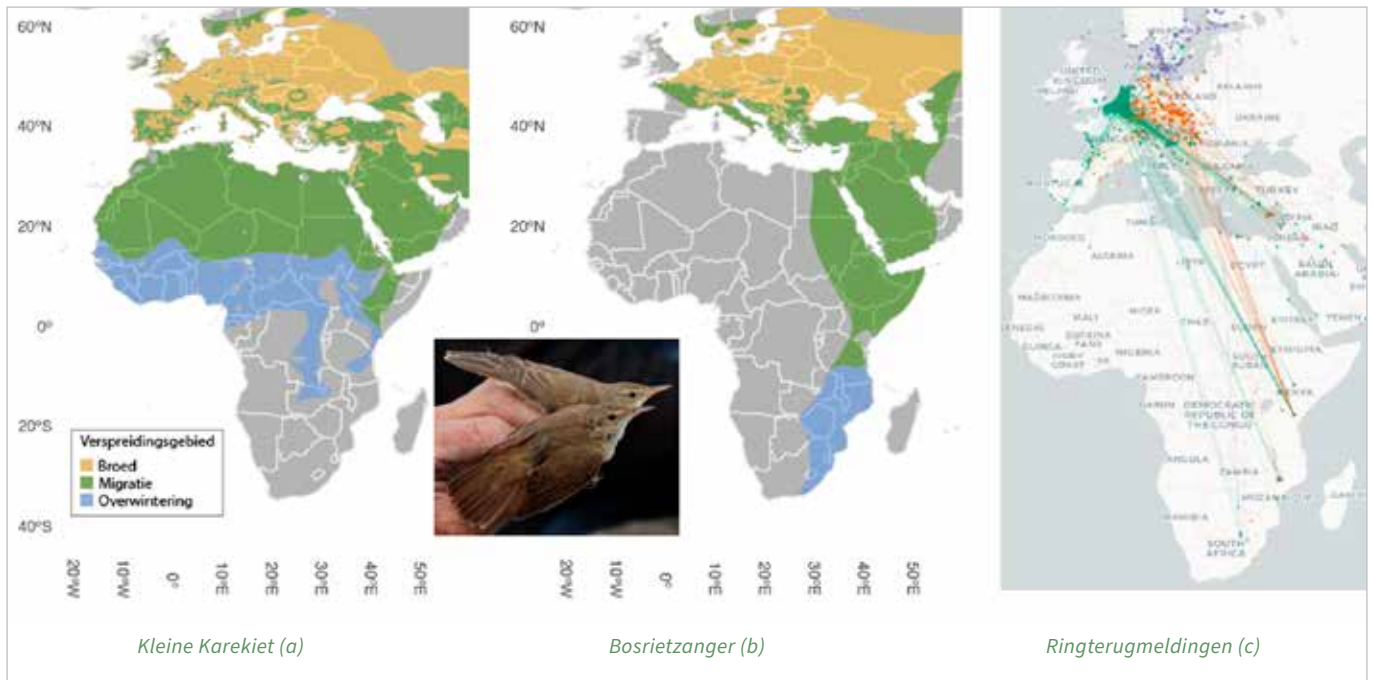
echter nog steeds niet goed gelukt om alle pleisterplekken van de Bosrietzanger in kaart te brengen.

Ongeveer 95% van de wereldpopulatie van Bosrietzangers komt uit Europa waar hij vooral algemeen is in Oekraïne, de Kaukasus en Rusland. De meest oostelijke populaties zijn te vinden tussen Kazachstan en West Siberië (Kennerley & Pearson, 2010). Bosrietzangers uit Oosten West-Europa trekken gezamenlijk via Saoedi-Arabië naar het zuiden. Ongeveer ter hoogte van Yanbu in Saoedi-Arabië steken ze de Rode Zee over. Na zo'n 300-400 km in zuidelijke richting komen ze in de begroeide uitlopers van de Rode Zee heuvels, iets ten noorden van Port Soedan (Nikolaus *et al.*, 2017). Buiten deze relatief groene zone bestaat de rest van het Soedanese kustgebied uit droog, woestijnachtig gebied. In een tuin van het waterleidingsbedrijf ten noorden van Port Soedan werden tijdens de najaarstrek van 1982-1984 meer dan 11.500 Bosrietzangers geringd. De meeste adulte vogels arriveerden daar in de 2e en 3e week van augustus en twee weken daarna kwamen de eerstejaars vogels. Tijdens de voorjaarstrek werden daar maar weinig Bosrietzangers gevangen (Nikolaus, 1983). Of van hieruit de migratieroutes van oostelijke en westelijke bosrietzangerpopulaties afwijken is niet duidelijk. Het uitvoeren van structureel en systematisch ringonderzoek is vooral een West-Europese aangelegenheid. Het aantal

ringstations neemt drastisch af naarmate men meer naar het zuiden/zuidoosten afzakt. Vooral in Afrika beperkt het ringen zich vaak tot het uitvoeren van tijdelijke en zeer lokale studies.

Dit zien we ook terug in het aantal terugmeldingen van in Nederland geringde vogels. Van de meer dan 60.000 in Nederland geringde Bosrietzangers zijn er slechts 200 uit het buitenland teruggemeld. Het leeuwendeel komt uit België, enkele uit Frankrijk en het Iberisch Schiereiland en enkele uit de Balkan. Uit Afrika zijn slechts vier terugmeldingen bekend (VogeltrekAtlas). Vanuit België, waar veel meer geringd wordt dan in Nederland, zijn 482 terugmeldingen van Bosrietzangers uit het buitenland, waarvan 11 ten zuiden van de evenaar. Vreemd genoeg zijn daarbij ook terugmeldingen uit westelijk Afrika. Het is nog de vraag of die wel juist op naam gebracht zijn omdat het uiterlijk verschil tussen een Kleine Karekiet en een Bosrietzanger erg klein is. Onderzoek door Françoise Dowsett-Lemaire, die veel verzamelingen in West-Afrikaanse musea heeft bestudeerd, toonde aan dat alle daar als Bosrietzanger geïdentificeerde vogels feitelijk Kleine Karekieten betroffen.

Een uitzondering op de gelimiteerde ringinspanning in Afrika vormt het Keniaanse ringstation bij Ngulia Lodge in Tsavo West National Park ten oosten van Mount Kilimanjaro. Dit ligt in een droog gebied waar normaal gesproken geen

Figuur 1. Spreidingsoverzicht van Kleine Kerekiet (a) en Bosrietzanger (b) (International, 2019). Ondanks de uiterlijk grote overeenkomsten (zie inzet met boven Bosrietzanger en onder Kleine Kerekiet (foto: Huib de Rooij)) is er een wezenlijk verschil in verspreiding en migratie patroon. Het overwinteringsgebied van de Bosrietzanger (blauw gearceerd) concentreert zich voornamelijk op de oostelijke kant van Afrika. Dit is ook terug te zien in de ringterugmeldingen uit Afrika die vooral een oostelijke spreiding laten zien (c) (migrationatlas.org).

Bosrietzangers te zien zijn. Met gebruik van licht en geluid gedurende de nacht worden hier vogels gevangen. Bij die vangsten is de Bosrietzanger verreweg de meest algemene soort. Van de bijna 210.000 Bosrietzangers die tussen 1969 en 2012 bij Ngulia geringd of gecontroleerd zijn, kwamen er in totaal 65 uit West-Europa of werden daar teruggevangen. Dat waren vogels uit o.a. Zweden, Frankrijk, Zwitserland, Denemarken, Hongarije en Oostenrijk, maar vooral uit België, Duitsland en voormalig Tsjecho-Slowakije. Ook twee in Nederland geringde Bosrietzangers zijn in die periode uit Ngulia teruggemeld. Een daarvan was een in 1995 in Almere geringde vogel terwijl de tweede in 1998 aan het Drontermeer geringd was. Daarnaast werd een in 1995 bij Ngulia geringde vogel teruggevangen in de Kroonspolder op Vlieland, een afstand hemelsbreed van 6974 km (Pearson *et al.*, 2014).

Opvallend is dat de gemiddelde vleugellengte bij Ngulia met 68,1 mm en een spreiding van 62-75 mm korter is dan de gemiddelde vleugellengte zoals we die kennen van de Gooimeerkust. Dat is 70,9 mm met een spreiding van 67-76 mm. Ten opzichte van in Nederland geringde vogels, hebben Bosrietzangers uit Wit-Rusland, Oekraïne en Rusland relatief kortere vleugels (Kennerley & Pearson, 2010). De meeste terugvangsten in Ngulia kwamen

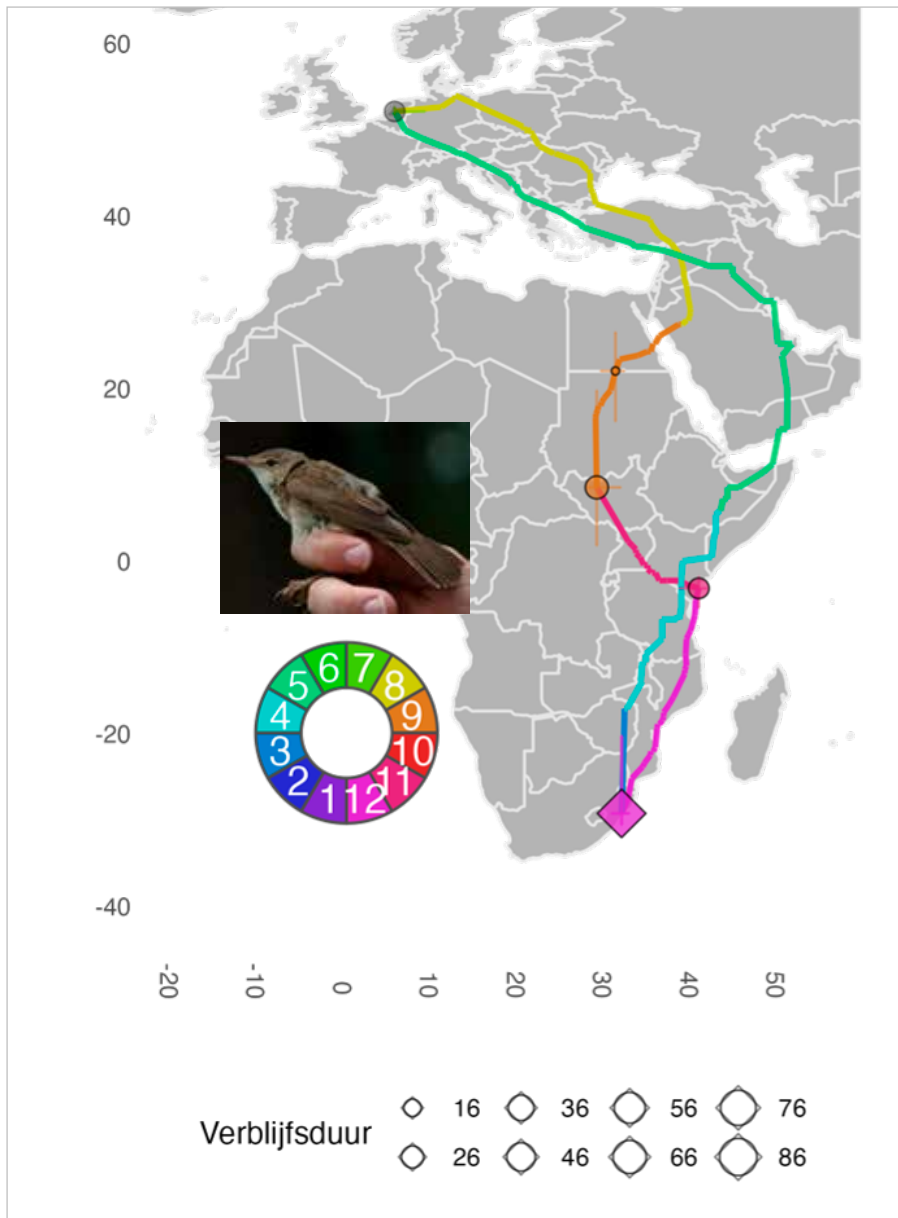
ook uit Rusland of landen in het Midden-Oosten. Bij de passage van Ngulia heeft er nog geen vleugelrui plaatsgevonden en bestond de meerderheid uit eerstejaars vogels. Vleugelrui vindt doorgaans pas plaats gedurende de maanden januari tot maart. Bosrietzangers geringd in Zambia in maart en april bleken een vleugellengte te hebben die meer dan 1 mm langer is dan de eerstejaarsvogels van november en december (Dowsett-Lemaire & Dowsett, 1987). De data van de Gooimeerkust zijn gebaseerd op adulte vogels omdat bij de eerstejaars ook heel jonge vogels zitten met nog niet volledig uitgegroeide vleugels.

Voorname pleisterplaats onbekend

Een vooralsnog mystieke pleisterplaats is de plek waar Bosrietzangers verblijven nadat ze Afrika zijn binnengevlogen. In Ngulia worden de grote aantallen Bosrietzangers alleen in het najaar tussen november en december gevangen. Zo'n 2300 km noordelijker bij Port Soedan komen echter veruit de meeste vogels van eind augustus tot begin september voorbij. Ze moeten dus ergens in een tussenliggend gebied voor langere tijd verblijven. Waarschijnlijk gebruiken ze dit gebied om al een gedeelte van hun verenkleed te ruïen aangezien sommige vogels in Kenia al een gedeelte van hun

verenkleed hebben vernieuwd (Dowsett-Lemaire & Dowsett, 1987; Pearson, 1990). Ringwerk in de omgeving van de Blauwe Nijl, 200 km ten westen van Addis Ababa, leverde geen grote aantallen Bosrietzangers op. De vallei van de Atbararivier en andere zijrivieren van de Blauwe Nijl in het grensgebied van Ethiopië en Oost-Soedan werd eveneens gesuggereerd. Een bezoek van Gerhard Nikolaus aan dat gebied in oktober en november leverde echter geen Bosrietzangers op. Oost-Ethiopië en Somalië zijn te droog voor Bosrietzangers zodat ze zich tussen september en november ergens in West-Ethiopië of Zuid-Soedan moeten ophouden. Het is niet bekend waar deze pleisterplaats is. Duidelijk is wel dat daar in oktober vrijwel de gehele wereldpopulatie Bosrietzangers verblijft. Een mogelijke kandidaat zou de Sudd in Zuidoost-Soedan kunnen zijn. Dit uitgestrekte moerasgebied vormt een vrijwel ontoegankelijk gebied door de vele overstromingen in de uiterwaarden van de Witte Nijl. Hierdoor is het erg moeilijk om daar gedegen waarnemingsonderzoek uit te voeren.

Vanuit de onbekende pleisterplaats wordt de route vervolgd via het oosten van Lake Turkana en vandaar via de oostkant van Mount Kenya naar Tsavo Park aan de oostkant van Mount Kilimanjaro en vandaar verder naar het zuiden.

Figuur 2. Migratieroute van een >2-jarige Bosrietzanger geringd en voorzien van een geolocator te Haarzuilens. De rondjes geven de voornaamste pleisterplaatsen (>5 dagen) aan tussen het broedgebied (grijs rondje) en het voornaamste overwinteringsgebied (diamant). De omvang van de stip en diamant geeft de duur van het verblijf weer. De kleur geeft de maand van aankomst op die plek aan.

Bosrietzanger, Huizen, de Kampen, 31 mei 2021 | Jurriën Uiterwijk

Om gericht te kunnen zoeken zou het individueel volgen van een vogel een uitkomst kunnen bieden. Daarom hebben wij naast een groep Kleine Karekieten een aantal van de door ons geringde Bosrietzangers voorzien van een geolocator.

Geolocatoronderzoek

Geolocators zijn lichtgewicht apparaatjes (± 0.32 gram) met een lichtgevoelige sensor die iedere 5 minuten de maximale lichtintensiteit vastlegt. Op basis van dit lichtsignaal kan globaal de breedte- (latitude) en lengtegraad (longitude) gereconstrueerd worden. De breedtegraad wordt afgeleid door naar de daglengte, de tijd tussen zonsopgang en zonsondergang, te kijken. De lengtegraad wordt bepaald op basis van het punt wanneer de zon het hoogst aan de hemel staat (d.w.z. zonnemiddag). Door de opvolgende metingen met elkaar te verbinden kan een trekroute opgemaakt worden. Geolocators zijn echter ook beperkt. Zo moeten de vogels, net als bij ringonderzoek, teruggevangen worden om de data uit te kunnen lezen. De locatieschatting op basis van lichtintensiteit is foutgevoelig. De meting van lichtintensiteit kan beïnvloed zijn door diverse gedrags- en omgevingsfactoren. Hierdoor is een locatieschattingsfoutmarge van rond de 200 tot 300 km goed te verwachten. Geolocators lenen zich daarom vooral voor het globaal in kaart brengen van trekroutes en langdurige pleisterplaatsen en niet voor het bestuderen van bijvoorbeeld lokaal trek- of foerageergedrag (Lisovski *et al.*, 2019).

In het kader van ons onderzoek ‘Geolocatoronderzoek naar de Kleine Karekiet en Bosrietzanger’ waarin we de overwinteringsgebieden en pleisterplaatsen van de Kleine Karekiet en Bosrietzanger in kaart willen brengen (Brinkman, 2018), hebben we naast 55 Kleine Karekieten ook 25 Bosrietzangers van een geolocator voorzien (Bouts & Schippers, 2022). Dit onderzoek voeren we uit in nauwe samenwerking met Rijksuniversiteit Groningen, die ons door middel van het project ‘Variatie en flexibiliteit in migratiepatronen’ een ontheffing op de wet op de dierproeven verleende. In tegenstelling tot de ringlocatie Oud Valkeveen, die vanwege

Bosrietzanger, Weesp, Keverdijkse polder, 18 mei 2022 | Jurriën Uiterwijk

Bosrietzanger, Weesp, Keverdijkse polder, 18 mei 2022 | Jurriën Uiterwijk

haar grote rietkragen met vochtige, natte ondergrond uitermate geschikt is voor Kleine Karekieten, is de ringlocatie Haarzuilens meer geschikt voor de Bosrietzanger. Dit gebied wordt vooral gekenmerkt door wilgenbosjes met een dichte kruidenrijke onderlaag op een halfvochtige ondergrond die gedurende de zomermaanden tot wasdom komen.

Resultaten

In 2018, het eerste jaar van ons veldonderzoek, werden er in totaal 11 Bosrietzangers (4 in Oud Valkeveen, 7 in Haarzuilens) van een geolocator voorzien. Hiervan werd het daaropvolgende jaar geen enkele teruggevangen. De hernieuwde poging in 2019 met 14 geolocators (4 in Oud Valkeveen, 10 in Haarzuilens) was wel succesvol. In 2020 werden twee vogels met een geolocator teruggevangen en een jaar later werd de derde geolocator terug verkregen. Dit komt neer op een terugvangstpercentage van slechts 12%. Dat het terugvangstpercentage veel lager uitviel ten opzichte van de Kleine Karekiet (35%) was te verwachten. Uit een landelijke analyse tijdens de CES-periode wordt het terugvangstpercentage voor de Bosrietzanger op slechts 24% geschat tegenover 40% voor de Kleine Karekiet (Vogeltrekstation & Sovon Vogelonderzoek Nederland, in press). In tegenstelling tot Kleine Karekieten zijn Bosrietzangers veel minder plaatstrouw.

Waar gaan de door ons gezenderde Bosrietzangers dan naartoe wanneer ze hun broedgebied verlaten? Onze Bosrietzangers nemen zoals verwacht een oostelijke route over het Afrikaanse

continent om gemiddeld na ongeveer 146 dagen en 9300 km verder neer te strijken in het oosten van Zuid-Afrika.

Figuur 2 geeft de migratieroute weer van een van onze geloggerde vogels (BS386). Dit zeker twee jaar oude mannetje kreeg zijn geolocator mee op 7 juli 2019. Rond begin augustus verlaat deze vogel Haarzuilens om na een korte omweg zijn koers in zuidoostelijke richting naar de Zwarte Zee in te zetten. Over Turkije, Syrië en Saoeidi-Arabië draait hij vervolgens in westelijke richting om de oversteek over de Rode Zee naar Afrika te maken. Na vermoedelijk een relatief korte stop (± 8 dagen) begin september in Zuid-Egypte, vliegt hij in zuidelijke richting waarschijnlijk langs de Witte Nijl door naar Zuid-Soedan. Hij verblijft hier zo'n 28 dagen in de buurt van de Sudd. Eind oktober vervolgt hij zijn weg om eerst via een zuidoostelijke en daarna oostelijke route in de richting van de Keniaanse kust te vliegen. Een tweede stop van rond de 22 dagen wordt gemaakt in het gebied ten zuiden van Ngulia waar zich de Usambara bergen bevinden. Dit is een uitgestrekt gebied tussen Mount Kilimanjaro en de kust met veel vegetatie en zelfs regenwoud bij de hogere bergen. Begin december wordt de weg via de kust van Mozambique vervolgd om uiteindelijk halverwege december (± 18 december) aan te komen op zijn uiteindelijke overwinteringsplek (diamantje). Dit zal ergens in de buurt van Durban, Zuid-Afrika zijn. Dit overwinteringsgebied valt mooi samen met de twee in België geringde Bosrietzangers die teruggemeld werden uit Roodepoort en Vrede (Zuid-Afrika). Slechts respectievelijk 500 en

300 km van de overwinteringsplek van onze Bosrietzanger. Een afstand die redelijk binnen de foutmarge van onze geolocator valt. De terugtocht wordt ergens in de tweede helft van maart ingezet en vindt plaats zonder langdurig plaatselijk verblijf van meer dan 5 dagen. Deze voorjaarsroute blijft meer oostelijk en voert langs de Keniaanse kust naar Somalië om via de Golf van Aden op het Arabisch Schiereiland uit te komen. Ergens rond Koeweit wordt dan via Turkije in een nagenoeg rechte noordwestelijke lijn weer teruggevoerd naar Nederland om daar rond 28 mei aan te komen. Op 29 juni 2020 wordt uiteindelijk zijn geolocator verwijderd. De vogel is dan nog steeds in goede conditie.

Dit beeld zien we grotendeels ook terug bij de andere twee Bosrietzangers. Intrigerend is dat het lijkt dat tijdens de najaarstrek Bosrietzangers bewust een aantal keren van richting veranderen. Zo steken ze via het Arabisch Schiereiland over naar Egypte of Soedan (Dowsett-Lemaire & Dowsett, 1987; Pearson, 1990). In het voorjaar lijkt er een andere route genomen te worden dan in het najaar. De voorjaarsroute volgt meer de Oost-Afrikaanse kust. Er worden dan ook bijna geen Bosrietzangers in Ngulia of Port Soedan waargenomen en er zijn vooral in het voorjaar meldingen van (meer vette) Bosrietzangers uit Somalië. Ook de vlucht begin mei over het Arabisch Schiereiland sluit goed aan bij waarnemingen uit dat gebied en houdt mogelijk verband met de gunstige windrichting die in die tijd van het jaar overheerst. Waar de najaarstrek gekenmerkt wordt met diverse stopovers en daardoor gemiddeld 146 dagen

duurt, is de duur van voorjaarstrek met gemiddeld 63 dagen beduidend sneller. Wat er grofweg op neerkomt dat een vogel gemiddeld per dag in het voorjaar meer dan 2x zoveel afstand aflegt dan in het najaar (148 km per dag in het voorjaar tegen 64 km per dag in het najaar).

Tot slot

Helaas is het aantal teruggevangen Bosrietzangers met geolocator te klein om harde conclusies aan onze bevindingen te kunnen koppelen. Desalniettemin heeft ons onderzoek een schat aan informatie opgeleverd. Zo weten we beter waar onze Kleine Karekieten en Bosrietzangers zijn geweest en hoe ze er gekomen zijn. We hebben zelfs beter inzicht kunnen verkrijgen in waar Bosrietzangers mogelijk verblijven in de herfst. Maar wat we niet weten is waarom de trekroutes zo zijn en vooral waarom ze zo van elkaar verschillen.

In tegenstelling tot de Kleine Karekieten die gedurende de Nederlandse wintermaanden lange tijd op relatief dezelfde plek verblijven, lijken Bosrietzangers veel meer in transitie te zijn. Na een periode van ongeveer 1 tot 3 maanden in Noordoost-Afrika gebleven te zijn, trekken de vogels weer door naar een nieuwe plek. We kunnen ons afvragen of we hier nog kunnen spreken van broed- en overwinteringsgebied of meer van overgangsgebieden waarbij gebruik gemaakt wordt van optimale omstandigheden om te overleven. De Bosrietzanger lijkt zich te verplaatsen met het steeds groener wordende landschap als gevolg van de zuidelijke verplaatsing van het regenseizoen (Dowsett-Lemaire & Dowsett, 1987; Pearson, 1990; Kennerley & Pearson, 2010). Dit zogenaamde 'riding the green wave'-patroon zien we ook bij Zweeds onderzoek naar Grauwe Klauwieren

(*Lanius collurio*) en Noordse Nachtegalen (Thorup *et al.*, 2017), maar dus niet bij de Kleine Karekiet. Waarom dit verschil er is, is niet helemaal duidelijk. Het houdt mogelijk verband met de migratieroute. Dit willen we verder onderzoeken door onze gegevens verder uit te werken en te vergelijken met meetgegevens uit andere bronnen (bijvoorbeeld satellietdata). Onze bevindingen willen we publiceren in een internationaal erkend wetenschappelijk tijdschrift. Daarover later meer.

Financiering

Dit onderzoek werd financieel mogelijk gemaakt door het Dineke Sluifjers Vogelfonds, het IJsvogelfonds van Vogelbescherming, het Prins Bernhard Cultuurfonds, VRS de Haar, Stichting Carel Nengerman Fonds en het Beleef en Bewonder initiatief van Groen aan de buurt van de Gemeente Utrecht.

Literatuur

- BEBirds 2022, <https://odnature.naturalsciences.be/bebirds/en/ring-recoveries>.
- Bouts, M. & R. Schippers, 2022. Onderzoek naar het migratiepatroon van de Kleine Karekiet (deel 1) en de Bosrietzanger (deel 2). Deel 1: Kleine Karekiet. De Korhaan 56(3): 7-13.
- Brinkman, C., 2018. Onderzoeksplan: Geolocator onderzoek naar de Kleine Karekiet en Bosrietzanger VRS het Gooi en VRS de Haar.
- Dowsett-Lemaire, F. & R.J. Dowsett, 1987. European Reed and Marsh Warblers in Africa: migration patterns, moult and habitat. Ostrich 58: 65–85.
- International (Birdlife), 2019. BirdLife International and Handbook of the Birds of the World. Bird species distribution maps of the world.
- Kennerley, P. & D. Pearson, 2010. Reed and Bush Warblers. Bloomsbury Publishing, United Kingdom.
- Lisovski, S., S. Bauer, M. Briedis, S.C. Davidson, K.L. Dhanjal-Adams, M.T Hallworth, J. Karagicheva, C.M. Meier, B. Merkel, J. Ouweland, L. Pedersen, E. Rakhimberdiev, A. Roberto-Charron, N. Seavy, M.D. Sumner, C.M. Taylor, S.J. Wotherspoon & E.S. Bridge, 2019. Light-Level Geolocator Analyses: A user's guide. Journal of Animal Ecology 1: 1–16.
- Migrationatlas, 2022. <https://migrationatlas.org/node/1786>
- Nikolaus, G., 1983. An important passerine ringing site near the Sudan Red Sea coast. Scopus 7:15-18.
- Nikolaus, G., D. Pearson & B. Raddatz, 2017. Diurnal patterns at an autumn migration ringing site near the Sudan Red Sea coast. Scopus 37(2): 1–7.
- Pearson, D. J., 1990. Palearctic Passerine Migrants in Kenya and Uganda: Temporal and Spatial Patterns of Their Movements. – In: Gwinner, E. (ed.), Bird Migration. Springer Berlin Heidelberg, pp. 44–59.
- Pearson D., G. Backhurst & C. Jackson, 2014. The study and ringing of Palearctic birds at Ngulia Lodge, Tsavo West National Park, Kenya, 1969-2012: an overview and update. Scopus 33: 1-80.
- Procházka, P., J. Kralj, D.J. Pearson & E. Yohannes, 2014. Moulting and wintering grounds of marsh warblers *Acrocephalus palustris*: evidence from stable isotopes and ring recoveries. Acta Ornithologica 49: 193-200.
- Thorup, K., A.P. Tøttrup, M. Willemoes, R.H.G. Klaassen, R. Strandberg, M.L. Vega, H.P. Dasari, M.B Araújo, M. Wikelski & C. Rahbek, 2017. Resource tracking within and across continents in long-distance bird migrants. Science Advances 3: 1–11.
- Vogeltrekatlas 2022, <https://www.vogeltrekatlas.nl/soortzoek2.html?0-Bosrietzanger-Totaal>
- Vogeltrekstation & Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2022. CES-indexen Sovon.nl

Broedvogels inventariseren: belangrijk voor het behoud van de biodiversiteit

Werkgroep 'broedvogelinventarisaties'

Hanneke Cusell

Als ik op een zondagochtend in maart om kwart voor zes door een nog leeg en stil Bussum fiets, is het alsof de Merels in de bomen langs de kant van de weg wachters zijn, die me al fluitend aanmoedigen. Tussendoor laten Koolmezen en hier en daar Roodborstjes en Zanglijsters zich horen. De tocht gaat verder langs de 's-Gravelandse buitenplaatsen naar Gooilust. Daar mag ik vanochtend mee met Wobbe Kijlstra, Fred van Klaveren en Guido Band om broedvogels te inventariseren.

Gooilust: een topgebied voor broedvogels

Om 6.30 uur start de inventarisatie. Normaal gebeurt een inventarisatie door een ervaren en een minder ervaren persoon, maar vanochtend zijn het maar liefst drie ervaren vogelaars. Wobbe Kijlstra is samen met Fred van Klaveren de coördinator en beheert de tablet om de gegevens in te voeren. Fred woont op het terrein van Gooilust en kent het gebied als zijn broekzak. Guido Band inventariseert ook al veel langer broedvogels. We lopen volgens een vastgestelde route. Onderweg is het vooral goed luisteren; gezellig praten is er niet bij. Er is minder geluid dan verwacht, maar al met al horen en zien we toch veel verschillende vogelsoorten. Ik leer onder andere dat je zeker in het bos de vogels nooit 'vooruit moet registreren', want dan weet je niet in welk bosvak de vogel zit, maar dat je ze als het ware 'mee moet nemen'. Een week eerder was er al een verkenning van de route door Gooilust, met de mensen die ingeroosterd zijn om daar te inventariseren. Fred vertelt van alles over de geschiedenis, de verschillende biotopen en de vogels die er zitten.

Onderweg komen we langs water met ruigte en riet, een beukenbos, een gebiedje met naaldbomen, en een sloot met recht afgestoken ijsvogelwanden. Verder een stuk met veel natuurlijke hopen waar de Bosuil en andere hopenbroeders graag gebruik van maken en de siertuin. Eigenlijk moet je volgens Fred bij een bepaalde biotoop van tevoren bedenken wat je er kunt verwachten. We horen onder andere een Groene Specht en we zien Nijlganzen en Blauwe Reigers die bezig zijn met hun boomnesten. We komen langs een plek met Putters en Staartmezen en in de naaldbomen op de horst zien we de Zwarte Mees. Ook zien we daar Buizerds. Door de grote variëteit aan biotopen is Gooilust een bijzonder rijk vogelgebied, zowel qua soorten als qua aantal territoria. Het gebied is gekozen, omdat Natuurmonumenten als beheerder het graag opnieuw wil monitoren. De laatste keer was in 2015. Ook de Vogelwerkgroep was benieuwd of Gooilust nog steeds een topgebied voor broedvogels is. In 2015 zijn er 55 soorten geïnventariseerd, en dit jaar zelfs 65 soorten. Dat is positief, maar zorgwekkend is dat het aantal territoria fors is gedaald.

De Snip en het Mediapark: verrassend mooi!

Eind maart mag ik ook meelopen met Rien Rense, Ben Bus en Bonne Zijlstra in het Mediapark en De Snip. Ook dan is het een prachtige, zonovergoten ochtend. Rien is coördinator van dit gebied. Hij is een ervaren teller en van 2007 tot 2013 was hij voorzitter van de Vogelwerkgroep. Ben is imker en heeft achttien bijenkasten op het Mediapark. Vorig jaar heeft hij de Stichting Media Natuurpark opgericht en is daar nu voorzitter van. Een van de voorwaarden was dat er een ecologisch groenplan geschreven moest worden. Dat ligt er nu en wordt stap voor stap uitgevoerd. Het is een nieuw gebied dat wordt geïnventariseerd. Het is gekozen omdat Ben en Ton ten Velthuis al druk bezig waren met het Mediapark en omdat het Goois Natuurreservaat (GNR) het aangrenzende terrein De Snip graag wil monitoren. We lopen in ongeveer drie uur het gebied door, eerst De Snip met bos en hei en daarna het Mediapark. De ochtendmist op de hei in De Snip zorgt voor een prachtig en betoverend plaatje. In het Mediapark lopen we door het parkachtige groen van deze bijzondere omgeving met een aantal architectonisch interessante gebouwen en kunstwerken. Er hangen heel veel kasten: ruim 70 nestkasten voor vogels, kastjes voor de metselbij, eekhoornkasten, vleermuiskasten en driehoekige insectenhôtels. In totaal zien en horen we vandaag ongeveer 30 soorten vogels. De

meest bijzondere zijn de Slechtvalk die de televisietoren als broedplek op het oog heeft en de Buizerd.

Tijdens de laatste inventarisatie begin juli ben ik er weer bij. We treffen een mooie zomerochtend, maar er is beduidend minder vogelzang dan in maart. Dit keer loop ik mee met Ben Bus, Jan Mooij en Pieter Bogaers, en we gaan nu eerst door het Mediapark. Het is goed om de looproute af te wisselen, want sommige vogels zijn juist vroeg in de ochtend actief, andere wat later. In het Mediapark is het vrij stil. Er zijn veel Winterkoninkjes en er vliegt een Buizerd langs. Hij wordt achterna gezeten door een Scholekster en vervolgens verder weggejaagd door een paar Zwarte Kraaien. In De Snip zijn er al spinnenwebbetjes aanwezig op de bloeiende dopheide. Merkbaar is ook dat het geluid van vogels in het seizoen verandert. Zo maakte de Boomklever een veel helderder lawaai tijdens de inventarisatie in maart; nu klinkt hij wat schor en minder hard. Behalve vogels zijn er ook andere dieren. Pieter die ook bij dassenonderzoek betrokken is, wijst me op dassensporen: alternerende pootindrukken, die aangeven dat ze elke keer kijken of er voedsel zit. De meest opmerkelijke en bijzondere vogels vandaag zijn de Boomleeuwerik, die net als een Zanglijster geluidjes herhaalt, en de Boompieper die we horen en zien. Ze vliegen omhoog en komen dan als een parachute weer een stukje naar beneden.

*Boven en onder: inventarisatie Mediapark
maart 2022 | Hanneke Cusell*

Boven (juli 2022) en onder (maart 2022)
inventarisatie de Snip | Hanneke Cusell

De werkgroep Broedvogelinventarisaties

Als ik Dirk Prop na afloop van het seizoen spreek, vertelt hij dat broedvogels in het Gooi al bijna een halve eeuw worden geïnventariseerd. Alle rapporten zijn op www.vwggooi.nl/rapporten te lezen. De eerste 30 jaar was met name Dick Jonkers de grote inspirator. In 2009 kwam Dirk erbij en heeft toen samen met Piet Spoorenberg de werkgroep Broedvogelinventarisaties opgericht. Sinds 15 jaar coördineren ze samen de werkgroep. Daarnaast is Dirk beheerder van de website en de nieuwsbrief. Dirk heeft biologie gestudeerd en is daarna de automatisering ingegaan; een leuke combinatie, vindt hij. Eerder heeft hij ook meegedaan met de Eempoldertellingen. In de werkgroep zitten ruim 30 mensen, en er wordt in wisselende samenstelling gemonitord. Alle waarnemingen en resultaten gaan naar de landelijke database van Sovon. Aan de hand daarvan is te zien of een bepaalde soort toe- of afneemt.

Dirk legt uit dat de werkgroep een belangrijke adviesfunctie heeft. De werkgroep kan weliswaar niet adviseren over de doelstellingen van de beheerders van natuurgebieden, bijvoorbeeld om de Vechtplassen te behouden als moerasveengebied of om bos half open te houden. Beide doelstellingen betekenen immers dat je regelmatig bos moet kappen, terwijl je dat bijvoorbeeld vanuit de roofvogels gezien juist niet wilt. De werkgroep kan echter wel adviseren

over het beheer en bijvoorbeeld hoe de recreatie in goede banen geleid kan worden; de werkgroep doet dit gevraagd en ongevraagd.

Volgens Dirk is de variatie in het Gooi de grote waarde van de regio. De toename van recreatie en het uitlaten van honden vormen echter een grote bedreiging. Wat de werkgroep betreft is er een ontmoedigingsbeleid voor recreatie en wordt deze niet gestimuleerd. Dat betekent bijvoorbeeld niet stimuleren in Almere om naar het Gooi te komen. Om goed te kunnen adviseren is het belangrijk om inzicht te hebben in de toe- en afname van vogelsoorten, en dat krijg je door gebieden te inventariseren.

Een voorbeeld zijn de inventarisatie resultaten in Gooilust in 2022: ze laten een verontrustende daling zien van het aantal territoria ten opzichte van 2015, vooral van die insectenetende soorten die ook standvogel zijn. De oorzaak wordt gezocht in een dramatische afname van het aantal insecten en mogelijk door de vestiging van de Boomarter. Om zeker te weten wat de echte oorzaak is, pleit de werkgroep voor nader en meerjarig onderzoek. Daarnaast geeft de werkgroep op basis van de inventarisatie resultaten een aantal adviezen voor het beheer.

Inventariseren en keuze gebieden

Er wordt geïnventariseerd volgens de BMP-methode (Broedvogel Monitoring Project) van Sovon. De methode is eigenlijk altijd hetzelfde gebleven: per

gebied wordt in de periode maart tot juli een tiental bezoeken gebracht en worden alle potentiële broedvogels geregistreerd. Elke twee weken wordt er gemonitord; een half uur voor zonsopkomst wordt gestart. Vroeger werd er misschien iets minder precies en wat meer op gevoel geïnventariseerd. Nu gebeurt dat volgens strak omschreven richtlijnen van Sovon. Zo zijn er datumgrenzen per soort, die aangeven wanneer een bepaalde soort wel of niet meegeteld mag worden, want je wilt geen doortrekkers. Overigens veranderen sommige datumgrenzen door de klimaatverandering. Vroeger gebeurde alles handmatig. Aan het eind van het seizoen kwam dan iedereen een avond bij Piet en werden de bevindingen per soort op papier gezet. Dirk heeft toen een applicatie gemaakt, zodat de gegevens op het scherm geplot en automatisch tot territoria geclusterd konden worden. Sovon heeft gelijktijdig hetzelfde gedaan; dit heeft geleid tot het programma Avimap, dat nu door de werkgroep wordt gebruikt. Aan het eind van het seizoen worden de ingevoerde gegevens met een druk op de knop tot territoria geclusterd. De coördinator van de groep controleert de resultaten en maakt een rapport. Eenmaal per jaar is er een bijeenkomst, waarin de resultaten van elk gebied kort gepresenteerd worden en

er naar het volgende jaar wordt gekeken. Sovon ziet het liefst dat een gebied elk jaar wordt gemonitord. In het gebied van onze Vogelwerkgroep gebeurt dat alleen met Loenderveen. Dit komt door de oude contacten met Waternet; Waternet is erg op de natuur gericht. In de herfst worden de beheerders van gebieden (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Goois Natuurreservaat en Waternet) gevraagd welke terreinen ze graag gemonitord willen zien. Dit resulteert in een wensenlijstje. In de jaarlijkse bijeenkomst wordt vervolgens aan de leden van de werkgroep gevraagd of ze weer mee willen doen, en zo ja, hoe vaak. De resultaten hiervan in combinatie met het lijstje van de beheerders bepaalt het aantal gebieden. Als alle aanmeldingen binnen zijn, doet Dirk de totaal planning. Dat is meestal een lastige puzzel.

Bij toekomstige ontwikkelingen zou je kunnen denken aan tellen met drones, bijvoorbeeld bij kolonievogels zoals reigers. Ook zijn er apps die het geluid herkennen; je kunt dan een paal neerzetten en de waarnemingen automatisch vastleggen. Sovon is daar ook wel mee bezig. Maar volgens Dirk is de huidige methode zo'n standaard manier, dat hij niet denkt dat die op korte termijn vervangen zal worden.

Verkenning Gooilust, maart 2022 | Hanneke Cusell

Wat maakt het leuk om broedvogels te inventariseren?

Voor Dirk is het de variatie in gebiedjes die het zo leuk maakt, terwijl de veranderingen die je tijdens je leven ziet het erg interessant en leuk houden. Hij ziet grote verschillen met de jaren 70. De Grauwe Gans bijvoorbeeld was toen heel bijzonder en er broedden geen ganzen in ons werkgebied. Nu zijn ze er volop. De vestiging van de Zeearend op de Dode Hond is wel het summum van alle ontwikkelingen; iets wat toen voor onmogelijk werd gehouden. Aan de andere kant zijn de Zomertortel en andere soorten verdwenen. Dat geldt ook voor het Korhoen dat hier nog in de jaren 80 zat. Toch is het nog steeds een rijk en biodivers gebied. Een recente ontwikkeling is de vestiging van de Cetti's zanger, een mediterrane soort. Het laat zien dat de territoria opschuiven met de klimaatverandering. Voor Rien Rense maakt vooral het struinen tijdens het inventariseren het zo leuk; je betreedt nu heel intensief een gebied,

terwijl je er anders gewoon doorheen fietst. En zoals Bonne Zijlstra aangeeft: je komt in gebieden waar je anders niet komt of soms ook niet in mag, en je bent er dan ook nog eens op een mooi moment van de dag. Ook Pieter vindt het heerlijk om vroeg op en buiten te zijn. Bovendien is de verandering in het landschap in de loop der jaren heel interessant. Dat kun je zien als je een aantal jaren in hetzelfde gebied komt. Zo is aan de Bochtige Smele en het Pijpestrootje te zien dat er stikstofverrijking plaatsvindt. Overigens vindt hij het hier in De Snip gelukkig nog meevallen.

Eigenlijk snijdt het mes aan twee kanten: het inventariseren is belangrijk om te weten hoe het met de verschillende vogelsoorten is gesteld. Met dat inzicht kan er gekeken worden hoe de biodiversiteit behouden kan blijven. Zelf word je er alleen maar blij van om zo rond te mogen lopen. Bovendien heb ik gemerkt dat je beter leert luisteren en kijken, en meer gaat horen en zien, naarmate je meer weet.

Struinen in Monnikenberg, mei 2021 | Doortje van Dijk

Inventarisatie Waterleidingplas, mei 2021 | Doortje van Dijk

Koos Koopman (l) en Dirk Prop (r) inventarisatie Ankeveense Plassen mei 2021 | Doortje van Dijk

Meedoen?

Dat kan! Mensen kunnen zich altijd aanmelden om te inventariseren. Ervaren mensen zijn altijd welkom. Maar ook als je nog minder ervaren bent of je onervaren voelt, ben je welkom; je kunt kijken of het iets voor je is en je voor één of een paar keer opgeven. Met 30 mensen kom je een heel eind, maar hoe meer hoe beter, want er zijn nog heel veel prachtige en verschillende gebieden te doen. Belangrijk is het wel om een goed gehoor te hebben!

Als je je wilt opgeven of als je vragen hebt, kun je contact opnemen met Dirk Prop en Piet Spoorenberg via broedvogels@vwggooi.nl.

Mogelijk broedgeval Struikrietzanger bij Oud Valkeveen

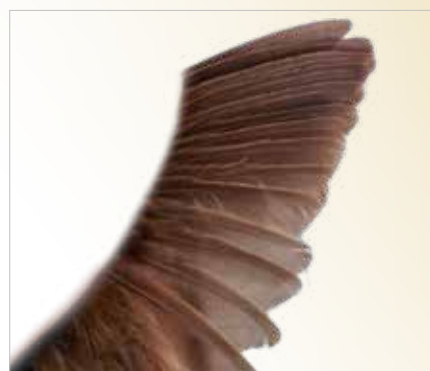
Rudy Schippers (Vogelringstation het Gooi)

Op zondag 12 juni 2022 was het een drukke dag, waarop we meer dan 200 vogels van 24 soorten konden ringen. Daarbij zaten vooral veel jonge vogels. Bij de 27 Kleine Karekieten op die dag was er ook een wel heel kleine vogel met een vleugel van maar 60 mm. De meeste Kleine Karekieten bij Oud Valkeveen hebben een vleugellengte van 63-67mm. Bij zo'n kleine vogel let je gelijk op de langste handpen omdat die voor de kleine Acrocephalus soorten zoals bij een Veldrietzanger en een Struikrietzanger meer naar het midden zit dan bij een Kleine Karekiet. Bij deze vogel bleek dat inderdaad zo te zijn. De wenkbrauwstreep strekte zich niet uit tot ver achter het oog zoals bij een Veldrietzanger zodat we met een Struikrietzanger te maken hadden. Ook de versmalling van de handpen van 12,5 mm was duidelijk langer dan we voor een kleine Kleine Karekiet hadden kunnen verwachten.

Aan de hand van de cloaca konden we vaststellen dat het een vrouwtje betrof die ook nog eens een ei in haar buik met zich meedroeg. De Struikrietzanger is een voor Nederland zeldzame soort, die vrijwel alleen tijdens de trek gezien of gehoord kan worden. Zo'n doortrekker kregen wij op 1 oktober 2011 bij Oud Naarden in de netten. Vorig jaar heeft, voor zover bekend, de Struikrietzanger voor het eerst in Nederland gebroed in de Eierlandse Duinen op Texel. Onze vangst zou mogelijk een tweede broedgeval kunnen vertegenwoordigen wanneer er ook een mannetje aanwezig was. Die nacht heeft Frank van de Weijer geluidsapparatuur neergezet in de hoop een mannetje Struikrietzanger te horen zingen wat helaas niet het geval was. De vraag blijft daarmee wie of welke soort de partner van dit vrouwtje was.

Struikrietzanger, Oud Valkeveen, 12 juni 2022 | Vogelringstation het Gooi

Het vergelijken van de handpennen
Vogelringstation het Gooi

Streepje voor

Hilversum, 28 november 2022

Vorig jaar was hij (of zij?) bijna iedere dag in de tuin: Streepje de Kauw. Als je veel naar Kauwen kijkt, ga je de verschillen zien. 'Streepje' was de eerste uit het groepje die een naam kreeg én wiens portretje ik tekende. Aan het eind van de winter hadden ze bijna allemaal een naam gebaseerd op hun voorkomen of op hun gedrag; Baas, Bange, Kleine, Solo, Acrobaat en Runner. Na de winter verdween het groepje en soms dacht ik Streepje ergens te zien. Maar er waren meer Kauwtjes met witte (vleugel)strepen hier in de buurt, maar nooit precies zoals Streepje.

Tot vandaag! Terwijl Acrobaat de vetbol vakkundig in stukken hakte, vingen Streepje en een aantal andere Kauwen op het terras het strooigoed op. Dan kan mijn dag niet meer stuk!

Doortje van Dijk

d.

Acrocephalus hybride bij Oud Valkeveen

Rudy Schippers (Vogelringstation het Gooi)

Het gebeurt niet vaak dat we een vogel in de netten krijgen waarvan we niet weten wat voor soort dat is. Die verrassing kwam op 11 september 2022 in de vorm van een soort karekiet met een grote wenkbrauwstreep. Hierdoor dachten we in eerste instantie aan een Veldrietzanger. Net als de Struikrietzanger is dit een kleine soort met een vleugel van ongeveer 60 mm terwijl onze vogel een vleugel van 67 mm had. Met Europese vogelgidsen kwamen we niet verder en ook met verwante soorten uit Azië konden we maar weinig overeenkomsten vinden.

Na het bekijken van de eerste foto's suggereerde Christian Brinkman dat dit wel eens een kruising zou kunnen zijn tussen een Rietzanger en een Kleine Karekiet. Zo'n hybride was eerder op 9 augustus 1997 bij Makkum in Friesland gevangen. Ook werd deze hybride eerder gemeld uit Finland, Zweden en Noorwegen. Toevallig was de week daarvoor een hybride Rietzanger x Bosrietzanger in Engeland gevangen. De foto daarvan leek sterk op onze vogel. Van alle Europese soorten van het geslacht Acrocephalus zijn hybrides bekend, maar deze zijn vrijwel allemaal zeldzaam met uitzondering van kruisingen tussen Bosrietzangers en Kleine Karekieten die vaker gemeld worden. Zo wordt er in Limosa 72 (pagina's 151-157) een hybride

Struikrietzanger x Bosrietzanger vermeld bij Utrecht in 1998. Ook onze Struikrietzanger (zie artikel van Schippers op pagina 18) van 12 juni had mogelijk een Kleine Karekiet of Bosrietzanger als partner maar dat zullen we nooit weten. Een van de ouders is hoogstwaarschijnlijk een Rietzanger waarbij de tweede ouder een Kleine Karekiet of een Bosrietzanger moet zijn. Onze vogel had een korte en dikke snavel zonder haakje wat duidt op een Bosrietzanger. Met een vleugel van 67 mm zou men eerder denken aan een Kleine Karekiet omdat de vleugel van Bosrietzangers meestal 70 mm lang of meer is. Wanneer de Rietzanger een vleugel van 63 mm had dan zou de kruising best een vleugel van 67mm kunnen hebben. De ronde

Detail kop vermoedelijke hybride Rietzanger x Bosrietzanger | VRS het Gooi

neusgaten en de witte randjes aan de slagpennen, zoals je die vaak bij een Bosrietzanger ziet, duiden eerder op een Bosrietzanger dan een Kleine Karekiet. Waarschijnlijk was onze vogel daarom een hybride Rietzanger x Bosrietzanger. Zekerheid daarover kan pas geboden worden na DNA-analyse. Daarvoor had een veertje verzameld moeten worden wat wij helaas niet hebben gedaan.

De vermoedelijke hybride Rietzanger x Bosrietzanger | VRS het Gooi

Paapje, vrouwtje, 20 augustus 2020, Westerheide (Laren) | Jurriën Uiterwijk

Het Paapje

Saxicola rubetra

Paul Keuning

De latijnse genusnaam *Saxicola* wijst erop dat het Paapje verwant is aan de Roodborsttapuit (*Saxicola torquata*). Dat is ook te zien aan zijn recht overeind staande houding. Deze vogel, waarvan het gedrag en uiterlijk veel overeenkomt met dat van de Roodborsttapuit en de Tapuit, kreeg verscheidene namen toebedeeld die gekoppeld zijn aan de voorkeursbiotoop. Zo heet hij in Den Haag en omgeving *Duinstag*, naar zijn aanwezigheid in de duinstreek. De namen *Walduker*, *Waltapuit*, of *Walkruuprken* (Twents) en *Grastapuit* houden respectievelijk verband met zijn aanwezigheid in het struikgewas van houtwallen en in kruidenrijke graslanden.

Als broedplek zoekt een paartje Paapjes graag een braakliggend terrein met ruige begroeiing. Ongecultiveerd, liefst vochtig terrein zoals ruig grasland en drooggevallen moeras met struiken hebben de voorkeur. Gedurende vier en een halve maand is hij in ons land. Het aantal broedparen is tegenwoordig dun gezaaid. Alleen de omgeving van het Fochteloërveen op de grens van Friesland met Drenthe biedt

onderdak aan een bolwerk met enkele tientallen paren. Door zijn bescheiden, korte fluittoon wordt deze vogel bij inventarisaties mogelijk nogal eens gemist.

Als doortrekker zien we hem in ons werkgebied wel eens tijdens een rustpauze.

Lang geleden zag ik in de maand september mijn eerste Paapje bij een Eempoldertelling. In polder De Maten op het dijklichaam van de A27 zat hij rustig naast onze auto op een paar meter afstand. Jaap Taapken, waar ik samen mee telde, wees me op de kenmerken. De korte staart wipt op en neer en hij heeft nogal lange, donkere poten. De lichte oogstreep contrasterend met het donkerbruine verenkleed onderscheidt hem van de 'gewone' Roodborsttapuit. De borst is licht oranje-beige. Op waarneming.nl waren er in de maand september 2022 in het 10 km-blok waar Nederhorst den Berg, Bussum en 's-Graveland onder vallen 51 meldingen van solitair trekkende Paapjes. Voor het blok Huizen, Laren, Eemnes werden 95 waarnemingen gemeld en

in het blok Loosdrecht nog eens 31. Op doortrek, want daar gaat het om in september, is het Paapje in onze omgeving dus geen zeldzaamheid. Je treft ze dan ook regelmatig aan op schaars gemaaide grasvelden, zoals bij vliegveld Soesterberg. De in Scandinavië broedende Paapjes volgen naar het zuiden vooral de kust en worden vaker gezien in de duinen.

Het Paapje is in ons werkgebied een voormalige broedvogel (Jonkers *et al.*, 1987). In de tweede helft van de vorige eeuw is hij hier als broedvogel helaas verdwenen. Door de steeds kleiner wordende (natuur)gebieden en de toegenomen recreatiedrukke lijkt het niet aannemelijk dat hij hier ooit als broedvogel kan terugkeren. Om in ons land meer broedplekken te creëren, zal er niet alleen het nodige moeten worden bijgesteld aan zijn voorkeursleefgebied, maar ook aan de bodem- en de waterkwaliteit. Samen met de lucht vormen die het abiotisch milieu, de grondslag voor een omgeving met voldoende insecten en bodemleven. Deze natuurwaarden vechten in ons overvolle landje om voorrang.

Paapje, mannetje in prachtkleed, 28 april 2022, Maatpolder | Jurriën Uiterwijk

Bronnen

- Altenburg, J. & H. van Diek, 2018. Vogelatlas van Nederland. Sovon & Kosmos.
- Kwak, R. & J. Louwe Kooijmans, 2021. Nederlandse vogels in hun domein. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Boer, M., 2021. Vogelfamilies van Nederland. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken (red.), 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. VWG het Gooi en Omstreken, Hilversum.
- Svensson, L., 2022. ANWB Vogelgids van Europa. ANWB Media & Vogelbescherming.

Ronald Beskers, de Gooise nestkastenman, gaat ons verlaten

Coby Jeninga

Na vele jaren onvermoeibare inzet voor de nestkastcontroles in het Gooi, gaat Ronald Beskers ons gebied verlaten. Een droom is vervuld; hij heeft zijn huis verkocht en gaat terug naar Winterswijk, waar zijn familie vandaan komt.

Ronald zelf is geboren en getogen in Naarden, maar vaak ging het gezin naar Winterswijk op familiebezoek. Toen Ronald 12 jaar oud was en ging vissen bij het Laegieskamp, heeft hij daar twee nestkasten opgehangen en een kastje in zijn eigen tuin. Op zijn 13de werd hij lid van de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie) en leerde toen Jan van de Geld kennen tijdens een excursie. Jan, een bevlogen vogelaar, controleerde nestkasten die door het Goois Natuur Reservaat waren opgehangen. Die nestkasten hingen er vanaf 1956. Het was een wens van de toenmalige rentmeester en er zijn toen 400 nestkasten aan bomen bevestigd. Van het een kwam het ander en zo ging Ronald met Jan mee om deze kasten te controleren.

Toen hij 14 was gingen hij en zijn vader naar het landgoed Drakenburg in Baarn. Ronald vroeg of hij er nestkasten mocht ophangen. Hij kreeg toestemming en de kasten werden getimmerd op het lyceum bij de les handenarbeid. Samen met de tuinman Nico Kortenoever heeft Ronald de kasten opgehangen. Het werd zijn eerste eigen controlegebied. Kort daarna moest Jan in militaire dienst en Ronald, 15 jaar oud, nam de controles van zijn kasten over. Deze kasten hingen op Sint Michael, Nieuwenoord en Zuiderhof.

Op zijn 22ste kreeg Ronald andere interesses. Hij ging naar India en raakte jaren uit beeld. Tot hij in het jaar 2000 (intussen weer terug in het Gooi) een bosuilkast ophing in zijn eigen tuin en weer in contact kwam met de Vogelwerkgroep en de werkgroep Nestkasten. Die werd toen gecoördineerd

door Anco Driessen en samen hebben zij besloten meer kasten op te hangen in o.a. Oud Bussem en Bikbergen. Die moesten wel eerst getimmerd worden en Ronald stond erop dat hiervoor lokaal hout (lariks) gebruikt werd. Hij kon dat en ander materiaal kopen met financiële hulp van verschillende landgoedeigenaren. In de loop van de tijd heeft hij er wel 1300 getimmerd en die hangen nu overal in het Gooi. In het begin was er maar één type, de mezenkast. Later heeft Ronald verschillende types kasten gebouwd, waardoor er ook meer soorten zijn gaan broeden. Dat zijn kasten voor de Gekraagde Roodstaart, de Boomkruiper, de Zwarte Mees, de Grauwe en Bonte Vliegenvanger, de Holenduif en diverse uilen.

Ronald leidde mensen op om al die kasten in verschillende gebieden op een degelijke en nauwgezette wijze te controleren. Zo konden deze gegevens goed gebruikt worden voor onderzoek.

Hij weet veel over de historie van het Gooi, maar ook veel over het landelijk gebeuren in nestkastenland. Hij had nauw contact met het NIOO (Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek) en Sovon. In 2008 heeft hij samen met Leo Ballering de groep NESTKAST opgericht. Die naam staat voor het Landelijk NETwerk voor STUDIES aan nestKASTbroeders.

Door het onderzoek kan men de stand van de holenbroeders volgen en ook de gevolgen die klimaatverandering heeft voor het broedproces. We weten nu ook dat in het Gooi de meeste Pimpelmezen voorkomen van Nederland. Voorts dat de Bonte Vliegenvanger steeds vroeger

terugkeert uit Afrika en eerder dan voorheen begint met broeden.

De nestkastgegevens uit het Gooi zijn sinds 1962 vastgelegd en zijn goud waard voor het landelijk onderzoek.

Intussen hangen er, mede dankzij Ronald, zo'n 1650 nestkasten in 31 gebieden in het Gooi. Zij worden gecontroleerd door 34 controleurs, sommige zijn nog maar net begonnen en anderen doen het al meer dan 40 jaar!

Mijn enthousiasme voor de nestkastcontrole heb ik ook aan Ronald te danken. Twee jaar lang heb ik met hem de kasten aan de oude Naarderweg in Blaricum gecontroleerd. Samen hebben we avondcontroles gedaan en later meerdere gebieden gecontroleerd. Ik heb heel veel van hem geleerd en zijn passie voor vogels ondervonden. Hij is een heel betrokken en gevoelig mens. Hij kan zich heel boos maken over kappen, maaien, bouwen, afbreken en over al die 'nette' percelen, waar de soortenrijkdom terugloopt.

We hadden een bijeenkomst op 23 oktober j.l. in de Infoschuur Goois Natuur Reservaat, waar we met een grote groep nestkastcontroleurs afscheid hebben genomen van Ronald. Door diverse mensen zijn er mooie lovende woorden gesproken.

Ronald, we gaan je gedrevenheid, je betrokkenheid, je kennis van het Gooi en van alle controlegebieden enorm missen.

Grote dank voor wat jij hier in het Gooi hebt neergezet!

*Fotocollage van links naar rechts en boven naar onder:
Ronald Beskers aan het woord; Coby Jeninga overhandigt een presentje aan Ronald;
Bijeenkomst Gooise nestkastcontroleurs op 23 oktober 2022 | Doortje van Dijk
Ronald Beskers, de Gooise nestkastenman in actie, najaar 2015 | Coby Jeninga*

Een gedeeltelijk melanistische Koolmees in Ankeveen

Rob G. Moolenbeek

Jaarlijks ring ik in mijn bescheiden dorpstuintje in Ankeveen tussen de 75 en 150 Koolmezen. Dit zijn rondzwervende en wat standvogels. Er is wel enige variatie in het verenkleed. Maar dit beperkt zich voornamelijk tot meer gele of wittige (bleke) vogels. Wel kende ik een opvallende Koolmees, ooit door Paul Lodewijkx in de jaren 80 in Nederhorst den Berg gefotografeerd, met meer witte delen dan gewoonlijk. Die foto moet ik nog eens opzoeken. Op 26 oktober 2022 ving ik in de tuin een opvallende Koolmees. Deze vogel, een eerste jaars vrouwtje, was ietsje donkerder getint en vooral de normaal witte wangen vielen op. Bij deze vogel waren vooral de wangen zwart gekleurd. Kijk je op het internet dan zie je dat het nog veel zwarter kan en viel het bij deze vogel eigenlijk nog wel mee. Toch interessant, zo'n afwijkende vogel te zien!

Aalscholvers en Kolganzen in de mix

Doortje van Dijk

Op maandag 10 oktober hoorde ik boven de Zuiderheide ganzen maar toen ik omhoog keek, zag ik Aalscholvers. Omdat ik nog nooit zo'n grote groep Aalscholvers had gezien, maakte ik wat foto's. Thuisgekomen zag ik dat het een mix van Aalscholvers en Kolganzen was.

Aan een aantal doorgewinterde vogelaars uit onze vereniging gevraagd of dit 'normaal' was, maar de meesten hadden dit nog niet eerder gezien.

Wat later dan gewoonlijk... De beste vogelfoto's van 2021

Elf fotografen van de VWG Fotowerkgroep deden mee aan de verkiezing van de beste foto's van 2021. In deze Korhaan laten we van iedere fotograaf de beste foto in de categorie 'Vogels in het Gooi' zien. Voor meer informatie kun je een mail sturen aan: fotografie@vwggooi.nl

Purperreiger, Naardermeer, 21 april 2021 | Andrea Rietbergen

Houtsnip, Huizen, langs fietspad bij Gooierhoofd, 13 februari 2021 | Bertus van den Brink

Kleine Zilverreiger, Cruysbergen bij de Hilversumse Meent, 27 mei 2021 | Jos Ketelaar

Eksters, Eemnes, Eempolder, 6 augustus 2021 | Johan Bosman

*Bosrietzanger
Huizen, havengebied
13 mei 2021
Jurriën Uiterwijk*

Torenvalk, vrouwtje met sprinkhaan, Westerheide, Aardjesberg, 19 juli 2021 | Marga van Leeuwen

Baardmannetje, vrouwtje, Huizen, pier, 8 januari 2021 | Wim de Jong

Grauwe Ganzen, Naardermeer, voorjaar 2021 | Steef de Wijk

Keep, mannetje, Bussum, 28 februari 2021 | Maarten Buijs

Pimpelmees, Huizen, 23 april 2021 | Yvette Kusters

*Klapekster heeft hagedis gevangen, Huizen, Vliegheide, 21 januari 2021 | Hugo Weenen
(Dit is de originele foto die is aangepast voor de cover van deze Korhaan)*

Roodborst eet eikel

Dick A. Jonkers

Sinds enkele jaren arriveert er in de herfst een Roodborst in mijn achtertuin. Die tuin maakt deel uit van een groengordel in Blaricum. Daar blijft hij overwinteren. Deze herfst kwamen er twee, waarvan er een na enkele dagen met strubbelingen verdween. De overblijver heeft nu een winterterritorium, waarvan mijn tuin dus deel uitmaakt.

Op 6 november 2022 vond er een opmerkelijke gebeurtenis plaats. De Roodborst had een beschadigde eikel ontdekt, die op een of andere wijze in de tuin beland was. Tot mijn grote verbazing begon hij daaraan te pikken. Gebruikte hij hem als voedselbron? Het is mij bekend dat Roodborsten in het broedseizoen hoofdzakelijk dierlijk voedsel -insecten en hun larven- eten. In de zomer en herfst zijn bessen en vruchten eveneens belangrijk.

Hoe zo dan een eikel als voedselbron? Dit gaatje in mijn kennis kon worden opgevuld. Na een zoektocht kwam ik erachter door in de literatuur behalve naar voedsel ook op zijn gedrag te letten. Onder dat item was het raak. In eikenbossen blijken overwinterende Roodborsten te profiteren van verse stukjes van eikels, die door Boomklevers en Koolmezen open zijn gemaakt. Platgereden eikels zijn dan eveneens een voedselbron.

De aangevreten eikel | Dick A. Jonkers

Roodborst eet van de eikel | illustratie Henk van Bork

Bijzondere veer?

Doortje van Dijk

Als het internet geen uitkomst biedt, heb je als VWG-lid altijd de mogelijkheid om een van de andere leden te raadplegen. En als die er niet uitkomen, hebben zij wel weer iemand in hun netwerk die met een goede verklaring of oplossing komt. Rob Moolenbeek stuurde mijn 'veervraag' door aan Guido Keijl (informatiespecialist Naturalis):

Het is een van de buitenste slagpennen. Ik moest even druk puzzelen, maar ik denk dat jouw Gooise vogelaarster gelijk heeft! Er ligt duidelijk een groenblauwe glans over de veer. Dat sluit de Gaai uit, die heeft zwarte slagpennen, die sowieso groter zijn. Opvallend aan de veer is de uitbocht met licht randje aan de binnenvlag nabij de top. Ik dacht dat dat te maken zou hebben met het neerleggen van de veer o.i.d., maar Monniksparkiet lijkt precies zo'n uitbocht te hebben aan p7-9, kijk maar https://www.fws.gov/lab/featheratlas/feather.php?Bird=MOPA_primary_male

Zoals je zelf al aangeeft, is Monniksparkiet in het Gooi onwaarschijnlijk en ligt Halsbandparkiet meer voor de hand, maar Monniks heeft meer blauwe dan groene slagpennen, zoals Halsband. Een andere, ontsnapte, parkiet is natuurlijk nooit uit te sluiten, maar die uitbocht is wel een heel opvallende overeenkomst.

*Net uitgevlogen Ijsvogel met donkere pootjes,
Lepelaarsplassen, 3 juni 2022 | Bianca de Vries*

Eerste terugmelding van een als nestjong geringde Gooise IJsvogel

Jelle Harder & Rob G. Moolenbeek

Vanaf 2019 is de tweede auteur betrokken bij het ijsvogelonderzoek van Jelle Harder (1ste auteur) in de Gooi en Vechtstreek. Jelle heeft een tiental nestkasten voor de IJsvogel ingegraven in bestaande ijsvogelwandjes. In 2019 ringden wij in deze kasten de eerste jonge vogels. Tot op heden zijn er zo'n 80 jonge IJsvogels van een ring voorzien. We hopen natuurlijk op terugmeldingen van deze geringde vogels. Uit ervaring weten we dat je tientallen zo niet honderden vogels moet ringen om een terugmelding te krijgen.

Het doel van het ringen is om inzicht te krijgen in leeftijd en verspreiding van onze Gooise broedvogels. Blijven zij in of nabij hun geboorteplaats of gaan zij zwerven? IJsvogels zijn vaak raamslachtoffer, vliegen tegen een rijdende auto aan of worden gepakt door een kat. Maar gelukkig is daar bij deze melding geen sprake van. De jonge IJsvogel, die wij nog niet konden sexen tijdens het ringen, blijkt een vrouwtje te zijn. Zij werd op 13 juli 2022 geringd in de nestkast bij fort Kijkuit te Kortenhoef. Er zaten zes jongen van circa 23 dagen oud, die een paar dagen later zijn uitgevlogen. De vogel werd op 1 oktober 2022 als eerstejaars vrouwtje IJsvogel teruggevangen in Burgum (Fr.) door collega ringer E. van der Laan. De afstand, hemelsbreed gemeten, bedroeg iets meer dan 126 km.

Om beter te begrijpen wat het nu betekent dat een jonge IJsvogel uit Kortenhoef 80 dagen later en 126 km vanaf de nestplek wordt teruggemeld, is het zeer interessante boek 'Ecologie en verplaatsingspatroon van de IJsvogel' door Frans van Erve & Henk Moller Pillot uit 2021 geraadpleegd. De auteurs deden

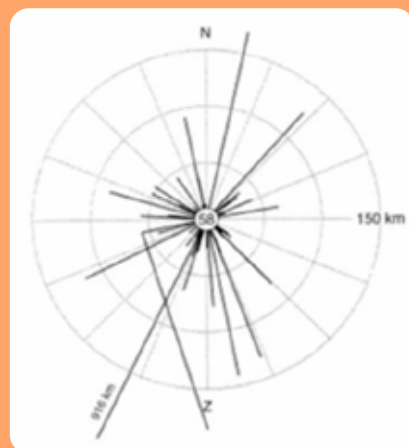
onderzoek in de provincies Noord-Brabant, Limburg, Gelderland, Utrecht en een deel van België. In hoofdstuk 4 wordt het verplaatsingspatroon op uitgebreide wijze besproken. De auteurs probeerden een beeld te krijgen van de verplaatsingen van IJsvogels, eerst van net uitgevlogen jongen, daarna in het winterhalfjaar en vervolgens het broedseizoen. Dit gedrag was reden dat het een centrale rol ging vervullen in hun studie. Hierbij speelden het territoriale gedrag van IJsvogels, de keuze van nestplaatsen en het voedsel een belangrijke rol.

Bij het veldwerk werden zoveel mogelijk bewoonde ijsvogelnesten opgespoord, de bijbehorende broedvogels gevangen en de jongen in het nest geringd. Daarna richtte het vangwerk zich op het ringen van IJsvogels buiten het broedseizoen. Na analyse van alle verkregen informatie werd veel verspreidingsgedrag van jonge IJsvogels zichtbaar. In de eerste maanden na uitvliegen tot en met oktober zijn er geringe verplaatsingen en is er eerder zwerfgedrag dan trekgedrag. De jongen verplaatsen zich in alle richtingen (Figuur 1). Terugvangsten en meldingen van jonge IJsvogels in de eerste winter (november tot en met februari) na het uitvliegen laten zien dat er dan een lichte voorkeur is voor zuidelijke en zuidwestelijke richtingen. De onderzoekers stelden vast dat slechts weinig jongen na het uitvliegen in de directe omgeving van het ouderlijk nest blijven en zich hier vestigen. De overige verlaten het gebied, waarschijnlijk onder invloed van territoriaal gedrag van de volwassen vogels. De mediane afstand* van terugmeldingen ligt op ongeveer 30 km, maar ook afstanden van meer dan 200 km komen voor. Jonge IJsvogels kunnen binnen twee weken na uitvliegen

al op enige tientallen kilometers afstand van het nest zijn. Bekend is een IJsvogel die binnen één dag 313 km aflegde. De terugmelding van de Kortenhoefse IJsvogel op 126 km vanaf de geboorteplek is dus niet heel bijzonder maar wel veel verder dan verreweg de meeste jonge IJsvogels bereiken. Het onderzoek wordt voortgezet en we hopen op meer terugmeldingen.

Het kunstnest met de 6 jonge IJsvogels, fort Kijkuit, 13 juli 2022 | Jelle Harder

Figuur 1. Verplaatsingen van jonge IJsvogels op basis van terugvangen en meldingen in de eerste maanden (t/m oktober) na het uitvliegen. De plaats van het uitvliegen ligt in het middelpunt. Binnen de cirkel staat het aantal jonge IJsvogels dat zich over minder dan 10 km verplaatste.

*Mediane afstand: van alle getallen van klein naar groot wordt het middelste getal genomen. (bij het gemiddelde worden alle getallen opgeteld en gedeeld door het aantal getallen).

Hoe het de Oeverzwaluwen verging in 2022 in het Gooi e.o.

Dick A. Jonkers & Engbert van Oort

Al vele decennia houdt de Vogelwerkgroep zich bezig met de monitoring van oeveroverzwaluwkolonies in ons onderzoekgebied. De Oeverzwaluw is al heel lang broedvogel in de regio Gooi en Vechtstreek. De eerste melding van een kolonie dateert uit 1905 toen er een werd aangetroffen bij een vuilnisbelt op de Hilversumse Meent (De Levende Natuur 10: 97-98). Sindsdien is de Oeverzwaluw in de regio altijd broedvogel geweest, maar tijdreeksen van langjarige tellingen ontbreken. Daar kwam een einde aan in 1977, toen de Vogelwerkgroep de koe bij de hoorns vatte [de Oeverzwaluw bij de staart vatte] en de aantallen broedparen ging vastleggen. Het is dus 45 jaar geleden sinds deze tellingen een aanvang namen.

Onderhoud

Bij alle oeverzwaluwwallen is het beheer zoals gebruikelijk uitgevoerd, al heeft dat niet altijd tot bewoning geleid. Waarom dit dan niet gebeurt is onduidelijk. Aan het onderhoud kan het ditmaal niet hebben gelegen. Eén wand, de Oostdijk (Naarden), is vaak niet bewoond. De oorzaak voor die afwezigheid werd niet gevonden. Het is de kunstwand die nogal eens verstoken blijft van bewoners. Langzamerhand hadden braamstruwelen bij deze wand de boel overwoekerd. Voor de lente van 2022 heeft Rijkswaterstaat deze struwelen machinaal verwijderd.

Broedvogels en het weer

Er zijn diverse factoren die de bezetting van de kolonies en het aantal paren dat zich vestigt, bepalen. Oeverzwaluwen

overwinteren in de Sahel, een overgangsgebied in Afrika met een heet halfdroog klimaat, tussen de Sahara in het noorden en de zuidelijker liggende savannen van Soedan. Ook in de daaronder gelegen gebieden zijn overwinteraars aanwezig. De voedselsituatie daar heeft invloed op de aantallen die terugkeren naar de broedgebieden. De eerste terugkerende Oeverzwaluwen arriveren doorgaans begin maart in ons land. De terugkeer wordt beïnvloed door de weersomstandigheden onderweg, zoals stofstormen in de Sahara. Door een trektelpost bij Montpellier (Z. O. Frankrijk) werden 9 mei 2022 nog 251 doortrekkende Oeverzwaluwen geteld. Op de Belgische website *natuurpunt.nl* werd gemeld dat de Oeverzwaluwen dit jaar opvallend laat terugkeerden. Over aantallen wordt niet gesproken.

Hoe dan ook, op 4 maart werd door twee van onze leden de eerste Oeverzwaluw gesignaleerd bij het weidevogelreservaat in de Noordpolder te Veld bij Eemnes. Op dezelfde datum was er ook een melding uit de Oostvaardersplassen. Een dag later volgde opnieuw een waarneming uit de Eempolder. Pas van 23 maart stamt de observatie van een groepje van zeven exemplaren uit Broek in Waterland. Het KNMI beschrijft maart als een zonnige, droge, zeer zachte maand met een voornamelijk zuidoostelijke wind. Een stroming die positief was voor de voorjaars trek. April was koel en vrij nat en later vrij zonnig. Mei droog en vrij warm met veel zon. Bij elkaar genomen waren er geen ongunstige omstandigheden voor vestiging en het in gang zetten van het broedproces.

Ringers wachten op de Oeverzwaluwen tijdens de ringessie bij het RZWI Huizen, augustus 2022 | Mieke Pieren-Olijhoek

Bewoning

In totaal waren in 2022 zeven broedlocaties bewoond. Verrassend was een vestiging in Weesp (Bloemendalerpolder, 't Breedland) langs de A1 (zie figuur 1.). Het totale aantal paren overtrof de verwachtingen. Bij een eerste controle in mei leek het erop dat het niet zo'n best jaar zou worden. Gelukkig was dat niet zo en ging het om een toename van het aantal broedparen van iets meer dan 30%. De verschillen van toe- of afname per kolonie kunnen niet met elkaar worden vergeleken. Allerlei factoren kunnen daarbij een rol spelen. Per kolonie wordt daar zo nodig aandacht aan besteed.

't Breedland/A1 (Weesp)

In mei kwamen er meldingen van leden dat er Oeverwaluwen aan het nestelen waren in het zandlichaam van de toekomstige ontsluitingsweg van het grootschalige nieuwbouwproject aan de noordrand van de Bloemendalerpolder in Weesp. Het betrof twee vestigingen met totaal 70 nestgaten. De nestlocaties waren door de aannemer gemarkeerd met paaltjes en rood-witte linten. Na de broedperiode zijn deze kolonies door de bouwwerkzaamheden weer verdwenen.

Bewoonde oeverwaluwanden

Figuur 1. Oeverwaluwkolonies tussen Vecht en Eem in 2022

Locaties en gemeente	Aantal nesten in		Type wand
	2022	(2021)	
't Breedland /A1 (Weesp)	70		zandwand
Raboes Eemnes	148	(26)	kleiwand
RWZI Wolfskamer (Huizen)	96	(93)	kunstwand
Cito Horstermeer (Nederhorst den Berg)	268	(240)	kunstwand
Kiefkampen (Naarden)	58	(0)	zandwand
Zanderij Crailo (Hilversum)	56	(58)	kunstwand
Groeve Oostermeent (Blaricum)	195	(205)	zandwand
Totaal in de regio	891	(622)	

Figuur 2. Het aantal gevangen exemplaren in de Oeverwaluwkolonies 2022

Locaties per gemeente	gevangen	nieuw geringd	terugvangst
Cito Horstermeer (Nederhorst den Berg)	206	162	zie figuur 3
RWZI Wolfskamer (Huizen)	96	51	zie figuur 4
Zanderij Crailo (Hilversum)	56	28	zie figuur 5
Groeve Oostermeent (Blaricum)	195	8	zie figuur 6
Kiefkampen (Naarden)	110	98	12
Totaal	657	347	156

Detail van een van de wanden van de tijdelijke kolonie in 't Breedland (Weesp), 22 mei 2022 | Jelle Harder

Raboes (Eemnes)

Gelukkig kon de wand dit jaar weer in orde worden gemaakt voordat het broedseizoen begon. De in het vorige verslag beschreven meningsverschillen zijn opgelost. Het aantal paren kon worden bepaald door vanaf de noordzijde van het water te gaan tellen. De bezetting was prima, zoals blijkt uit de tabel in figuur 1. Toch dook er een probleem op, waardoor het niet mogelijk was om er ringonderzoek uit te voeren. Dit had niets te maken met mogelijke verstoring van broedsels van andere vogelsoorten in de directe omgeving, maar met een praktisch probleem. De mistnetten die voor het onderzoek worden gebruikt, konden niet in het water voor de wand geplaatst worden. Er waren plaatselijk diepe gaten ontstaan die gevaar opleverden voor de onderzoekers. Helaas geen vangpogingen deze keer.

RWZI Wolfskamer (Huizen)

De populatie nam heel weinig toe t.o.v. het vorige jaar, maar haalde niet het aantal van 2020, toen zich 112 paren in de kolonie ophielden.

Cito Horstermeer (Nederhorst den Berg)

Deze kolonie, gevestigd in de betonnen elementen van de kunstwand, is een groot succes. De bewoners maken er dankbaar gebruik van. Op 12 juni huisden er in 268 van de 275 met zand gevulde gaten Oeverzwaluwen.

Kiefkampen (Naarden)

Het vorige overzicht bevatte geen gegevens van deze op particulier terrein gelegen locatie. De reden daarvoor was dat, ondanks het laten afsteken van de wand, er toen geen gebruik van is gemaakt. Vreemd, want uit ringonderzoek is gebleken dat broedvogels of jongen ervan wel terugkeerden naar het Gooi. Het een jaar ontbreken treedt vaker op bij deze kolonie die al sinds ongeveer het jaar 2000 in gebruik is. De nieuwe eigenaar heeft gelukkig de wand begin maart weer afgestoken met als resultaat 58 bewoonde nesten.

Zanderij Crailo (Hilversum)

De kunstwand heeft gelukkig dit jaar geen bezoek gekregen van onverlaten die er met

spruitbussen de wand bekladden. In het vorige verslag werd de hoop uitgesproken dat er met het toen geconstateerde aantal broedparen een eind gekomen zou zijn aan de afname vanaf 2017. Die is uitgekomen. De stand is vrijwel gelijk gebleven. Bij de eerste controle op 6 april werd geconstateerd dat planten tot circa 1 meter hoog voor de wand stonden. Er vlogen toen nog geen Oeverzwaluwen rond. Veertien dagen later ook nog niet. In andere jaren verbleven zij er al wel in die periode. Dit bevestigt een late aankomst.

Deel van de kolonie Kiefkampen, Naarden, 29 mei 2022 | Rob Moolenbeek

Figuur 3. Aantal terugvangsten bij Cito Horstermeer van al eerder geringde Oeverzwaluwen met ringlocatie en ringjaar

Ringjaar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zelfde kolonie [Cito]					1	4	21	20
Almere	1					1		
Kiefkampen (Naarden)						3		
Haarrijnse Plas (Utrecht)						3	4	
Heembeton (Lelystad)						1		
Groeve Oostermeent (Blaricum)							1	1
RWZI Wolfskamer (Huizen)						2	1	

Figuur 4. Aantal terugvangsten bij RWZI Wolfskamer van al eerder geringde Oeverzwaluwen met ringlocatie en ringjaar

Ringjaar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zelfde kolonie [RWZI]						1	2	1
Cito Horstermeer (Nederhorst den Berg)							1	1
Zanderij Crailo (Hilversum)							2	
Haarrijnse Plas (Utrecht)								
Heembeton (Lelystad)					1			
Groeve Oostermeent (Blaricum)							4	
Almere							1	
Oud Valkeveen, slaapplek (Naarden)						1		

Groeve Oostermeent, 28 augustus 2020, juveniele Oeverzwaluw | Jurriën Uiterwijk

Groeve Oostermeent, 7 mei 2020, Oeverzwaluwen bij nestingang | Jurriën Uiterwijk

Groeve Oostermeent (Blaricum)

Van de drie wanden die kandidaat waren voor vestiging werd er een bezet, de meest westelijke. Daarin deden zich ongewenste ontwikkelingen voor die zich in de vorm van twee soorten predatoren manifesteerden, namelijk de Vos en de Blauwe Reiger (zie foto). De eerstgenoemde zag kans om staand op zijn achterpoten de nestholen uit te krabben. De Blauwe Reiger had met zijn lange nek en snavel een nog groter bereik om uit de muur te kunnen snacken. Wanneer we het aantal broedparen bekijken, lijkt er niet veel aan de hand te zijn. Een lichte, doch geen verontrustende afname. Bij dit aantal moeten we ons wel realiseren dat het broedresultaat slecht is geweest. Van de 195 nesten zijn er 36 gepredeerd. Er is overleg geweest met het Goois Natuurreservaat over het oplossen van het predatieprobleem.

Blauwe reiger op wacht bij de Groeve Oostermeent | Henk Steenbeek

Niet bewoonde oeverwaluwand Oostdijk (Naarden)

Het wordt hoog tijd dat er een eind komt aan de ongewenste situatie bij deze kunstwand. In het vorige verslag werd al aangegeven dat we het ons niet konden veroorloven dat het weer fout zou gaan met het terrein bij de wand. Toch was dat wel zo. Voor de aankomst van de Oeverwaluwen had Rijkswaterstaat er dit jaar voor gezorgd dat de opgeschoten hinderlijke en moeilijk te verwijderen braamstruwelen waren verdwenen.

We dachten goed voorbereid te zijn maar hadden buiten de snel groeiende pioniersplanten gerekend. Die hebben hun kans schoon gezien en beletten de vestiging van Oeverwaluwen

Ringonderzoek (m.u.v. de Kiefkampen)

In totaal zijn tijdens tien sessies 547 Oeverwaluwen gevangen. Hiervan waren er 403 die nog niet eerder waren geringd; bij 144 exemplaren was dit al wel het geval. Op vijf van de acht locaties waar gebroed is zijn pogingen ondernomen om de Oeverwaluwen te vangen en daarna

te ringen. Van de kolonie Kiefkampen (Naarden) worden de ringgegevens summier vermeld. In de kolonie bij het Raboes kon jammer genoeg niet worden gevangen. Hetzelfde gold voor de kolonie 't Breedland/A1.

Bij Cito is, net als in het voorgaande jaar, weer een Boomvalk gesignaleerd. Van deze snelle jager is bekend dat hij ook zwaluwen kan bemachtigen. De Torenvalk, voornamelijk een muizenjager die in de omgeving broedt, is ook een keer gezien bij de wand. Hij kan af en toe jonge vogels pakken.

Figuur 5. Aantal terugvangsten in de Zanderij Crailo van al eerder geringde Oeverwaluwen met ringlocatie en ringjaar

Ringjaar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zelfde kolonie (Zanderij Crailo)						1	1	
Oostdijk /Ronduit				1				
Kiefkampen (Naarden)					2			
RWZI Wolfskamer (Huizen)						1	1	
Heembeton (Lelystad)						1		

Figuur 6. Aantal terugvangsten in de Groeve Oostermeent van al eerder geringde Oeverwaluwen met ringlocatie en ringjaar

Ringjaar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zelfde kolonie [Oostermeent]							2	
Cito Horstermeer (Nederhorst den Berg)						1		
Kiefkampen (Naarden)						1		
Zanderij Crailo (Hilversum)							1	

De Vink, C., R. Beekman & D. A. Jonkers (red.), 2022. Het laatste Vogeljaar. KNNV Uitgeverij, Zeist. Hardcover, 152 pagina's. ISBN 978 90 5011 8958. Prijs € 20,00

Het laatste Vogeljaar

Carel de Vink, Renée Beekman & Dick A. Jonkers (red.)

besproken door **Rob G. Moolenbeek**

Al eerder is in De Korhaan gemeld dat het verschijnen van het blad 'het Vogeljaar' gestopt is. Na bijna 70 jaargangen is het in 2022 niet meer gelukt om een redactieteam rond te krijgen. Het Vogeljaar was een tijdschrift voor alle vogelaars, beroeps en vooral amateurs. Ter afsluiting van deze periode is er een prachtig boek verschenen met ruim 20 boeiende verhalen en wordt in diverse artikelen teruggekeken op wat er in de afgelopen 70 jaar is gepubliceerd. Interessante artikelen zijn geschreven over onder andere de Lachstern, de Raaf, de Grutto, de Ooievaar, de Bonte Vliegenvanger en de Purperreiger. Ook diverse historische

artikelen met aandacht voor belangrijke vogelaars als Jaap Taapken, Jan Albers en Kees Roselaar. Een aantal 'cluster' artikelen behandelt in het kort oude artikelen over bijzondere broedvogels, roofvogels en bedreigingen. Verder worden belangrijke vogelgebieden als Schiermonnikoog, Zeeland en Texel belicht. Al met al is het boek een waardig afscheid van het blad HET VOGELJAAR. Jammer is het feit dat men voor dit boek helaas niet het karakteristieke formaat van het Vogeljaar heeft aangehouden.

[Zie elders in dit nummer het artikel van Carel de Vink over het Vogeljaar, red.]

Van Houten, M., 2022. Resultaten van broedvogelinventarisaties in binnen- en buitendijkse terreinen van Natuurmonumenten bij rivier de Eem in 2022. Uitgave Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken, rapportnummer 307: 1-110

Resultaten van broedvogelinventarisaties in binnen- en buitendijkse terreinen van Natuurmonumenten bij rivier de Eem in 2022

Marc van Houten

besproken door **Paul Keuning**

Marc van Houten controleerde voor de 24e keer vijf unieke terreintjes links en rechts langs de Eem vanaf het pontje tot ter hoogte van Baarn op broedvogels. Zij worden beheerd door Natuurmonumenten. Vooral weidevogels voelen zich hier thuis.

De vier weidevogelsoorten Grutto, Tureluur, Kievit en Scholekster zijn goed vertegenwoordigd in de vijf gebieden langs de dijken van de Eem. Maar liefst 22 nestelende Grutto's telde Marc op Uiterdijken, dat ligt tussen de pont en het oude gemaal. Vermeldenswaardig zijn ook de 11 paar Kluten die van Houten zag broeden op de Helling. Dat gebiedje ligt recht tegenover Uiterdijken langs de achtertuinen van Eemdijk. Ik ben eigenlijk wel benieuwd wat hiervan het broedresultaat was, maar dat vermeldt deze inventarisatie niet. Kieviten waren op alle onderzochte terreinen goed vertegenwoordigd. De Tureluur nestelde vooral in de gebieden Uiterdijken en het Zwarte Noord. Tenslotte viel op dat de Kleine Karekieten het met 10 paar goed

naar hun zin hadden in het riet bij de Wolkenberg, het stukje buitendijks gebied tegenover Baarn. Beheerder Jan Roodhart stuurde Marc op 20 mei een appje: 'Bemerk je extra predatie bij De Helling?' Geen Vos, maar een Blauwe Reiger had hier huisgehouden met als resultaat een vrijwel complete predatie! Overige ei- en kuikenrovers waren de Zwarte Kraai, de Ekster en een rode kat. De auteur doet enkele aanbevelingen om predatoren op afstand te houden. Hij vindt het gewenst om de griendbosjes en de jonge wilgen, bijvoorbeeld bij de Bruggematen, kort te houden. Ook de pitruspollen op het schiereilandje bij Eembrugge gaan ten koste van de openheid waar weidevogels van houden. Verder beveelt hij aan om het hoge riet op de Wolkenberg te kappen. Weliswaar is deze begroeiing geschikt voor de Kleine Karekiet en andere rietvogels, maar minder wenselijk voor de weidevogels. In het water rukt de Watercrassula op, maar deze exoot moet de beheerder aanpakken om verder woekeren te voorkomen.

Luijks, B. [red.], 2022. De BESTE VOEGELGEBIEDEN van NEDERLAND. Uitgeverij PixFactory, Utrecht. Paperback, 368 bladzijden. ISBN 978 907 958 8411. Prijs € 44,90.

De beste vogelgebieden van Nederland

Bob Luijks [red.]

besproken door **Dick A. Jonkers**

Vogels zijn populaire dieren en dat is onder meer te merken aan de vele determinatiegidsen die er zijn. Om de vogels daadwerkelijk te kunnen zien, horen of fotograferen moet men op pad naar de plekken waar zij voorkomen. Deze kleurige gids met vogel- en/of landschapsfoto's is een heel goede hulp om op zoek te gaan in maar liefst 600 locaties. Hij staat boordevol, maar toch overzichtelijk gerangschikt, met tips die de gebruiker faciliteren. De gebruiksaanwijzing zet, samen met de inhoudsopgave, een overzichtskaart, terreinnummers en de respectievelijke terreinnamen, een eerste spoor uit. Van elk gebied wordt een kenschets gegeven, met de betreffende locatie(s) en de gps-coördinaten. Daarna is het een kwestie van een gebied selecteren. Een kaartje met adresgegevens geeft het vertrekpunt

aan voor de bezoeker, vogelaar of fotograaf. De gids bevat ook informatie over uitkijkpunten, fotograferhutten en vogelkijkschermen. Een klein schema geeft de geschikteste perioden aan voor een bezoek, met ook de beste dagmomenten en weertypen. De toegangsmogelijkheden te voet, per fiets, vanuit/per auto zijn eveneens opgenomen. Ook die voor de mindervaliden onder ons is dat het geval. Klasse! De interessante soorten, die jaarrond kunnen worden aangetroffen, zijn benoemd. Soms worden er ook gegevens van nabij liggende gebieden genoemd. Bij elke locatie of gebied is voor hen die waarnemingen willen doorgeven aan www.waarneming.nl het identificatienummer vermeld. Kortom een gids voor ieder, die zich wil verlustigen aan de vele interessante vogelsoorten en vogelgebieden, die ons land rijk is

Van Groen, F.M., J. Louwe Kooijmans, G. Timmermans & K. Wonders, 2022. Vogelatlas Amsterdam. Broedvogels en wintervogels in en rond de hoofdstad. Noordboek, Gorredijk. ISBN 978 90 5615 948 1. Gebonden, 400 blz. Prijs € 34,90.

Vogelatlas Amsterdam

Koen Wonders, Frank van Groen, Jip Louwe Kooijmans, Geert Timmermans

besproken door **Dick A. Jonkers**

In 1996, iets meer dan een kwart eeuw geleden, verscheen de paperback 'Sijsje en drijsijsjes', de voorloper van de nu verschenen indrukwekkende Vogelatlas Amsterdam. Het onlangs verschenen boek laat zien dat ondanks de nog steeds voortschrijdende urbanisatie zich nog steeds veel broed- en wintervogels ophouden in de regio Groot Amsterdam (554 km²). Een overzichtskaart toont de begrenzing en de gebiedsnamen. Het vogelleven blijkt er door diverse dynamische ontwikkelingen uiteen te lopen van niet-voorzien vestigingen en aantallen en anderzijds het verdwijnen van soorten. De ontwikkeling van vogels in het veranderende landschap en de ecologische hoofdgroepen die daarin kortere of langere tijd verblijven, worden geschetst. Belangrijk in het boek is dat de onderzoeksmethode goed wordt verantwoord en daardoor een handvat biedt voor vergelijkbaar ornithologisch

onderzoek in andere stedelijke agglomeraties. Overeenkomstige regionale atlassen worden aangehaald. Tegelijkertijd is de vermelding over het op gedetailleerde schaal inventariseren van wintervogels de moeite waard. De hoofdmoot vormen de beschrijvingen van maar liefst 330 soorten, aangevuld met die van 22 exoten. Dit deel van de atlas geeft een goed beeld van de Amsterdamse vogelwereld. Per soort in woord en beeld respectievelijk een korte levensschets, het voorkomen en de veranderingen in de populatie. Daarbij ook nog vier verspreidingskaartjes met kilometerhokken en daarin aangegeven de aan- of afwezigheid van broed- en wintervogels in vergelijking met de periodes 1985-1995 en 2005-2009. Talrijke prachtige foto's verluisteren het geheel. Een interessante uitgave mede omdat het gebied grenst aan ons werkgebied!

Van Duivendijk, N., 2022. Handboek Europese vogels. Deel 1 non-Passerines [zwanen - spechten]. KNNV Uitgeverij, Zeist. Gebonden, 632 pagina's. ISBN 978 90 501 18507.

Van Duivendijk, N., 2022. Handboek Europese vogels. Deel 2 Passerines [klauwieren – gorzen]. KNNV Uitgeverij, Zeist. Gebonden, 416 pagina's. ISBN 978 90 501 18514. Prijs per set € 99,95.

Meininger, P. (redactie), 2022. Avifauna Zeelandica. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland. Deel 1 en 2. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. Hardcover, 696 pagina's en 732 pagina's. ISBN/EAN 978 90 72121 53 0. Prijs € 59, 50.

Handboek Europese vogels

Nils van Duivendijk

besproken door **Dick A. Jonkers**

Het handboek bestaat uit twee delen. Daarin worden 720 vogelsoorten beschreven, waarvan het voorkomen is vastgesteld binnen de grenzen van Europa (het westelijk deel van het Paelearctisch gebied). De uiteenlopende verenkleden van een soort zijn afgebeeld met karakteristieke eigenschappen voor leeftijd, geslacht en rui. Bij elke foto zijn de kenmerken goed aangegeven. De begeleidende teksten zijn kort en informatief.

In deel 1 zijn de zwanen tot en met de spechten beschreven en onder meer foto's van fraaie vliegbeelden te vinden. Bijvoorbeeld van de buizerd in allerlei leeftijdsstadia. Dat is ook het geval bij andere roofvogels. Jagers en stormvogels, die zich in ons land vrijwel alleen vliegend langs de kust ophouden, zijn vooral vliegend geportretteerd. Zo worden er op tal van plaatsen nog veel meer details verschaft die een vogelaar stimuleren om nog beter op te letten dan voorheen.

Deel 2 bevat de klauwieren tot en met de gorzen. Voorafgegaan door twee korte overzichtjes met afkortingen en gradatie van kenmerken volgt een verklarende lijst met termen. Die is van groot belang, omdat lang niet elke gebruiker bekend zal zijn met de materie en het jargon in het handboek. Vervolgens wordt eerst aandacht geschonken aan de Roodoogvireo en de Wielewaal en niet aan de klauwieren, zoals wordt vermeld op de omslag. Net als in deel 1 worden bij de soorten zeer veel bijzonderheden vermeld die de helpende hand bieden bij een determinatie. Die gaat ver, zoals bijv. bij vleugelstructuur en -patroon van boszangers. Dit soort informatie is vooral geschikt voor vogelringers. Verder kan men voortdurend genieten van de superieure foto's en de bijbehorende gegevens. Een standaardwerk voor vogeldeterminatie! Iedereen die iets met vogels heeft of wil gaan doen kan zich hieraan laven.

Avifauna Zeelandica

Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland, deel 1 en 2

Peter L. Meininger

besproken door **Dick A. Jonkers**

Een avifauna zoals deze is nog niet eerder uitgebracht in Nederland. Het is een tweedelige uitgave in een cassette. Een lijvig werk met een gewicht van maar liefst zes kilo. Bij de inleiding wordt al aangegeven dat het streven was om een avifauna te maken die verder gaat dan de tot nu toe verschenen traditionele streekavifauna's. In elk deel is een kaart afgebeeld met de natuurterreinen en belangrijke vogelgebieden. Ruim twintig hoofdstukken gaan over een scala aan onderwerpen. Bij het eerste hoofdstuk raak je meteen al geboeid door de verklaringen over de omgang met vogels in de periode voor 1900 en daarbij ondermeer aanvullende informatie over stadswapens, sieraden en een arendhuisje. In 'vogelvlicht' wordt de landschappelijke

ontwikkeling beschreven. Er zijn biografieën in opgenomen van bekende Zeeuwse vogelaars met daarbij ook een item 'Jeugdbonden voor natuurstudie'. Intermezzo's zorgen voor afwisseling. Veel aandacht wordt geschonken aan de vogels van gebieden die rijk zijn aan water. De ontwikkelingen bij vogels in landelijk en stedelijk gebied worden geschetst en de 'aves exotica' worden eveneens vermeld. Zo zijn er nog veel meer interessante bijdragen te vinden in beide rijk geïllustreerde werken met vlot geschreven teksten. Vogelliefhebbers en niet alleen Zeeuwen kunnen er hun hart aan ophalen.

Avifauna Zeelandica is in alle opzichten een naslagwerk van formaat.

Waarom *het Vogeljaar* verdwijnt

Carel de Vink

Tijdschrift voor alle vogelaars

Als elfjarig joch en nieuwsgierig naar alles wat met vogels samenhang, werd ik jeugdlid van Vogelbescherming. In die tijd was het bijna onvermijdelijk dat daar een abonnement op *het Vogeljaar* bij hoorde. Dat tijdschrift fungeerde als dé informatiebron voor alle regionale en landelijke groepen die zich actief bezighielden met het vergaren van kennis over en het bewaken van de belangen van vogels. Het lidmaatschap betaalden mijn ouders. Maar zo'n abonnement moest ik zelf maar verdienen. Jarenlang bewerkte ik iedere zaterdagmiddag het grote gazon bij de drukkerij waar mijn vader werkte met een motorgrasmaaier. Van begin april tot de laatste maaironde in november. Geen nood, want daardoor kon ik mijn favoriete vogelblad lezen. Bovendien broedden er in de lente Kneuen, Groenlingen en zelfs Patrijzen in het bedrijvenpark waar ik een voetbalveld-groot gazon onderhield.

Informatiestroom

Voor veel oudere vogelaars is mijn verhaal herkenbaar. Wie 'vogels keek', las *het Vogeljaar*. Het was de tijd dat vogelwerkgroepen een eigen gestencilde blaadje hadden voor hun jaarverslagen, excursieprogramma en andere inside-information. De stroom aan landelijke informatie kwam binnen via *het Vogeljaar*. Veldwaarnemingen, berichten over invasies zoals van Pestvogels, maar ook bedreigingen van natuurgebieden en acties tegen stroperij, tegen vervuiling (denk aan stookolieslachtoffers aan de kust), jacht op trekvogels in Zuid-Europa en veel meer. De herintroductie van de Ooievaar werd nauwgezet bijgehouden, nadat het tijdschrift al jarenlang verslag had gedaan van het sterk teruglopende bestand van die soort. Kortom: geen vogelaar zonder *het Vogeljaar*!

Te veel eenvoudig?

Dat veranderde. Vogelbescherming kwam met een eigen blad. Werkgroepen maakten meer werk van hun eigen vogelblad. Denk maar aan onze eigen Korhaan. Vogelstudie en beschermingsactiviteiten werden het exclusieve domein van sommigen, terwijl de meerderheid van vogelaars zich het genot van recreatief vogels kijken gunde. Deze activiteit groeide steeds meer uit tot het 'verzamelen' van zeldzaamheden, het 'twitchen'. In die laatste ontwikkeling kon de rubriek Veldwaarnemingen van *het Vogeljaar* geen rol spelen. Een prachtwaarneming na drie maanden lezen in een tijdschrift werkte natuurlijk niet. Dutch Birding begon zijn telefoonlijn met dagelijkse updates. Het tijdschrift Vogels werd steeds meer een 'glossy'. De eenvoud van *het Vogeljaar* bleef. Lange tijd had kleur zich beperkt tot de

Morinelplevier, illustratie Jan Weenink op cover jaargang 47 (2) 1999

prachtige tekeningen en aquarellen die bekende en (nog) onbekende tekenaars leverden. Nu kwamen er ook kleurenfoto's in het binnenwerk. *het Vogeljaar* scoorde nog altijd hoog met de productie van de jaarlijkse vogelkalender en de fotowedstrijd, die beide aan fotografen een knappe uitdaging boden. Met de komst van de thuiscomputer en het digitale fotograferen taande de belangstelling van fotografen. Er kwamen natuuragenda's vol foto's op de markt. Het kalenderaanbod bleef ondanks toegenomen concurrentie vrij constant. Toch zag *het Vogeljaar* zich genoodzaakt om te stoppen met de productie van de kalender en de jaarlijkse fotocompetitie. De moderne vogelfotograaf bedient zich tegenwoordig van het gemak van internet.

Wintertaling, illustratie Ed Hazebroek (2005)

Sperwerwijffe, illustratie Rein Stuurman (1968)

Notenkraaker, illustratie Henk Slijper (1968)

Collage van covers uit 1979, 1980 en 1981, het Vogeljaar 27 (2) tot en met 29 (3)

Het doek valt

Digitalisering deed *het Vogeljaar* steeds meer de das om, met daarnaast de vergrijzing. Jongere vogelaars weten hun informatie nu zo eenvoudig binnen te halen, dat ze daar geen tijdschrift meer voor nodig hebben. Rob Kole, in het verleden zeer actief binnen de Vogelwerkgroep Het Gooi e.o. (als redactielid van De Korhaan en voorzitter) had *het Vogeljaar* onder zijn hoede als eindredacteur, bijgestaan door onder andere Dick Jonkers. Dick benaderde mij: of ik mijn inzet wilde geven als redactielid van *het Vogeljaar*. Ik begon mij vanaf 2017 in te spannen om het toch wel tanende tijdschrift hulp te bieden. Het bleek vergeefs. Ooit had het een oplage van twintigduizend exemplaren. Dat aantal zakte naar het bedenkelijke niveau van tweeduizend. Een landelijk

tijdschrift is met dat aantal eigenlijk niet langer levensvatbaar. De definitieve gebeurtenis die het einde van *het Vogeljaar* inluidde, was de dodelijke val van Rob Kole eind 2021. De Korhaan heeft daar al eerder aandacht aan geschonken. De redactieleden hebben nog lang gediscussieerd. Immers, *het Vogeljaar* bood nog steeds illustrators en auteurs een podium voor hun bijdragen, die ze in verwante landelijke bladen niet kwijt konden. Het einde bleek helaas onvermijdelijk.

het laatste Vogeljaar

Hoe rond je 70 jaar vogelinformatie op een goede manier af? Het werd een monsterklus die in enkele maanden moest plaatsvinden. Toch is op 22 oktober 2022 het resultaat gepresenteerd aan een groot deel van de auteurs die hun medewerking

verleenden aan een jubileumboek: het laatste Vogeljaar. Met bijdragen uit oude nummers over roofvogels, zeldzame broedgevallen en bedreigingen. Terugblikken van oud-redactieleden, verhalen over vogelbeleving, bijdragen over vogelfotografie en illustratoren. Verder boeiende artikelen over recente vogelstudie en ontwikkelingen in de vogelwereld. Vormgegeven door Doortje van Dijk, bij ons ook bekend als de vormgeefster van De Korhaan. Er was redactionele inbreng van Renée Beekman, Dick Jonkers (beide ook redactielid van De Korhaan) en ondergetekende. Het resultaat mag er zijn! Als toegift komt er een digitaal bonusnummer op de site van *het Vogeljaar*. Het tijdschrift *het Vogeljaar* stopt. Vogels blijven. Met een laatste eerbetoen aan vogels en vogelaars sluit de redactie een periode van 70 jaargangen af.

Putters, illustratie Marius Kolvoort (1961)

Op de site van *Stichting Het Vogeljaar* (www.vogeljaar.nl) is te lezen hoe *het laatste Vogeljaar* (€20,00, hardcover, 152 blz.) besteld kan worden. We horen nu al dat het alles in zich heeft om een collectorsitem te worden. En: op is op.

[zie elders de boekbespreking van 'het laatste Vogeljaar' door Rob G. Moolenbeek]

Wat was interessant in de vogelbladen?

Samengevat door Paul Keuning

Domphoorn jrg. 56(3), sept 2022

Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. Jolanda Lemcke maakte haar droom waar. Na 30 jaar voor de klas staan, was het nu tijd voor een reis naar de uithoeken van het Verenigd Koninkrijk. Op Puffin Island voor de kust van Wales was het genieten van de clowneske Papegaaiduikers en de Stormvogeltjes. Op drie plekken werden de Ooievaarsjongen geringd door Engbert en Gina van Oort van Stichting Ooievaars Research & Knowhow, oftewel STORK. De 12 broedsels van Zwarte Sterns op vlotjes in de polder De Eng bij Kedichem waren succesvol. Er zijn 22 jongen uitgevlogen. Mooie actiefoto's van Hille de Bruin! Ook de foto's van de Boomvalken zijn het vermelden waard.

De Gierzwaluw jrg. 60(2), juli 2022

VWG Amsterdam. De Gierzwaluw heeft een nieuw jasje gekregen met een nieuw, eigentijds logo. Veel nieuwe leden krijgen het blad uitsluitend digitaal, maar dit nummer werd aan alle leden in gedrukte versie toegestuurd. Digitaal of gedrukt? Die discussie is in Amsterdam nog niet beslist. Frank van Groen meldt een eerste broedgeval van de Pontische Meeuw binnen het werkgebied van de vogelwerkgroep Amsterdam op het natuureiland voor de kust van Durgerdam. Adrie Streefland van VWG-Ouderkerk a/d Amstel heeft de coördinatie van Steen- en Kerkuilen op zich genomen. De 30 kasten rond eiland de Ronde Hoep leverden vier broedende Kerkuilen en vier Steenuilen

op. Het jaar 2022 was geen muizenjaar en achterstallige schoonmaak waren de oorzaak van dit magere resultaat. Jacques Grégoire doet vanaf 1 januari te voet de etappe Göteborg-Oslo (325 km) op weg naar de noordpoolcirkel, ditmaal vergezeld door zijn zoon. Echt nieuwe vogelsoorten komen ze niet tegen. De tekeningen van Grote Zaagbek en Kneu zijn treffend. De uitspraak van Grégoire "Wanneer je geen verwachtingen hebt is elke dag een cadeautje" blijft zelfs lopend bij 10 graden onder nul waar. Adrie Streefland zag op 7 mei, toevallig de landelijke Big Day, een Griel op een terrein bij Schiphol.

Dutch Birding jrg. 43(5)

Tijdschrift over palearctische vogels. *Onze VWG krijgt dit blad niet meer toegestuurd, alle nummers zijn terug te lezen op de site van Dutch Birding.* Een greep uit de inhoud van nr. 5: Bruine lijsters in Groningen, november 2016 en op Vlieland oktober 2019; Kumliens Meeuw overwinterend in Kop van N.H. in 2016; Siberische Noordelijke Klapekster bij Nuenen november 2019. Russische Arctische vliegrouwe van de Dunbekpijlstormvogel richting het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan.

De Kruisbek jrg. 65(4)

Vogelwacht Utrecht. H. Leenaers 'Omdat alle vogels tellen' is een verslag van een ochtend ogen en oren de kost geven op ringstation Groenekan-Molenpolder. Bram Rijkse doorkruiste met een kano een week lang de Biesbosch. Dichterbij de Zeearend en de Visarend, maar ook de Koereigers kan je niet komen. Jaap Vos volgde een broedseizoen lang het wel en wee van een Sperwerpaar. Ype Hoekstra en Bert van 't Holt registreerden een toenemend aantal Nachtzwaluwen op de Leusderheide. In 2022 betrof het bijna 50 broedparen. Jorrit Vlot speurt sinds 2017 naar Waterrietzangers, een echt zeldzame broedvogel. Hij zag en fotografeerde ze regelmatig in de polder Arkemheen.

De Kieft jrg. 46(3), sept 2022

Blad van de Zaanse Vogelbeschermingswacht. Willem Knol meldt dat de provincie dit jaar een gebiedsgerichte aanpak o.a. voor stikstof in gang zet voor het Wormeren Jisperveld. Aanleiding voor de vogelwacht om deze Natura-2000 gebieden extra in de gaten te houden. Hoe staat het ervoor met de riet- en moerasvogels? Voor 2015 waren er maximaal 15 territoria van de Roerdomp. Het streefaantal van 13 in het beheerplan wordt nu bij lange na niet gehaald en ook de Rietzangers en de Bruine Kiekendief zijn sterk afgenomen. In het beheer heeft Natuurmonumenten een dikke vinger in de pap, 35% van het gebied is hun eigendom. Waar komen de

bedreigingen vandaan: er zijn ongeveer tien vossenburchten, er zijn ook te veel zomerganzen ondanks het stuk prikken van zo'n 10.000 eieren. Tenslotte rukt de plant pitrus op, waardoor het aantal Grutto's gestaag terugloopt. Vogelbescherming Nederland maakt zich grote zorgen over de massale sterfte onder de Grote Sterns. Een oorzaak is nog niet aan te wijzen, snel ruimen is het devies. [Inmiddels weten we dat het vogelgriep betreft. red.]

Limosa jrg. 95(2)

Tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) en Sovon. Vincent van der Spek en zes andere auteurs ontdekten en beschreven een broedgeval van de Hop in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het nest zat in een boomholte in een abeel aan de oostzijde van dit duingebied. Op 30m afstand werd geobserveerd. Zichtbare jongen werden geteld (5 in totaal), voerfrequentie, welke prooiën werden aangevoerd, foto-, video- en geluidsopnamen werden gemaakt en de braakballen en prooiresten onder de nestholte werden verzameld. Ook deze vogelsoort schuift met zijn territorium naar het noorden van Europa op. Voorwaarde is wel dat er kleinschaligheid en afwisseling bestaat in het landschap. Boena van Noorden, René Jansen en Peter van Horssen schreven 'Trekroutes en overwinteringslocaties van de Spotvogel'. Zij onderzochten dit bij 15 met geolocators uitgeruste Spotvogels. Het gehucht Ospeldijk ligt in het oostelijk Peelgebied (L.) en is omgeven met zandwegen die omzoomd zijn met breed struweel, met onder andere veel braam: de perfecte biotoop voor de Spotvogel. Dit geolocatoronderzoek was nodig omdat vanuit Europa nog

nooit een Spotvogel was teruggemeld uit een land bezuiden de Sahara. Van twee teruggelaten Spotvogels werden de geolocators uitgelezen en konden vliegsnelheid en treksnelheid vastgesteld worden. Ook dat ze overwinteren in Z-W Afrika, namelijk in Namibië en Angola. Herman van Oosten maakte 'Aantekeningen over de broedbiologie van Blauwborsten in de kustduinen'. Met maar twee onderzochte nesten en een beperkt aantal waarnemingen is het lastig om hier conclusies uit te trekken. Harry Kuipers en Paul van Els over 'Oost-Groningen als belangrijke schakel in de jaarcyclus van 's werelds noordelijkste Lachsterns'. Bij het plaatsje Alteveer gebruiken minimaal 70 verschillende Lachsterns een opgespoten gebied als tussenstop tijdens de najaarstrek.

Vogels jrg. 42(2), Herfst

Het blad van Vogelbescherming Nederland. Neem het blad zelf ter hand, want het is niet te doen om alle 65 pagina's te bespreken. Watertandend mooi zijn de foto's en de beschrijvingen van de op vis aangewezen watervogels. Er wordt hard gewerkt om het tekort aan kleine vis voor de Grote Zaagbek, de Grote Stern en de Visdief aan te vullen. Benieuwd naar de visie van de directeur van Vogelbescherming op het stikstofvraagstuk? Lees pagina 16 in dit nummer. Gert Ottens richt zijn kijker op zes zogenaamde dwaalgasten,

waaronder de Renvogel uit Afrika.

Vanellus jrg. 75(3), 2022

Verenigingsblad BFW van de Bond Friese Vogelwachten. R. van Dam 'Nazorg, dat is toch een medische term? Wat heeft dat met weidevogels te maken?' In Friesland wordt het je met de papepel ingegoten. Een echte eierzeker gaat na half april met de lokale vogelwachters meehelpen om

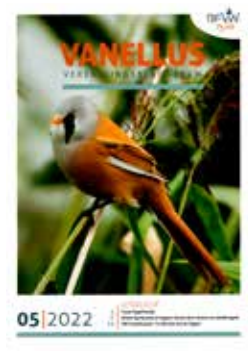
de nesten te beschermen. Er wordt zelfs een cursus gegeven over wat daarbij komt kijken. Vogelwacht Wommels timmert bij haar 75-jarig bestaan aan de weg door bekende wetenschappers en kunstenaars 24 uur op te sluiten in een glazen huis met uitzicht op gruttoland. Onder andere Theunis Piersma en cabaretier Jochem Myer gingen hier vrijwillig in retraite. Vanellus luidt de noodklok, want "Hoe redden we de Grutto?" Het aanvalsplan Grutto rust op drie sporen: 1) uitbreiden van aangepast agrarisch natuurbeheer. 2) De vier kansrijke gebieden aaneensmeden. 3) Landelijk werken aan een goed verdienmodel met langlopende contracten, plus een effectief predatiebeheer.

Vanellus jrg. 75(4), 2022

Openingsartikel: Nog steeds wordt het eieren rapen in Friesland verdedigd onder het mom van immaterieel erfgoed! Ook een manier van aangenaam en tegelijk nuttig vergaderen wordt beschreven: de werkgroep 'Zwarte Stern' vergadert in een elektrische fluisterboot van It Fryske Gea! Portret van de Vogelwacht Oosterzee, waar de weidevogels nog bij bosjes 'op de kop skite'. Jeroen Onrust, bekend wormenonderzoeker en Anne Jansma, die de insecten kwantificeert, gaan het veld in bij veehouder De Jong uit Baaium. Bij deze voorstander van natuurinclusief boeren zit het wel goed met het bodemleven.

Vanellus jrg. 75(5), 2022

Naast een foto-impressie van het Frysk FûgelFestijn waar het 75-jarig bestaan van de BFWV gevierd werd, een portret van Simon Spriensma, een van de eerste drone-piloten in Friesland. Hij wordt regelmatig ingezet bij het monitoren van weidevogels.

De Gele Kwikstaart in de westelijke Eempolders

Jan Mooij

Mannetje Gele Kwikstaart, Arkemheen, 1 mei 2022 | Doortje van Dijk

In de Eempolders zien wij regelmatig kwikstaarten. De Witte Kwikstaart is verreweg de talrijkste, zowel als broedvogel en als doortrekker. Een enkele maal komen Grote Gele Kwikstaarten op doortrek voor. De Gele Kwikstaart zit daar tussenin. Wij zien hem in meestal kleine aantallen bij de trek en in de broedtijd. Het blijkt dat er in de loop van de tijd grote verschillen zijn in de aantallen die geteld worden.

De figuren 1, 2 en 3 geven een overzicht van de aantallen door de jaren heen. Normaal geef ik een overzicht over alle drie de telgebieden gezamenlijk, maar voor de Gele Kwikstaart zijn de verschillen tussen de telgebieden zo groot dat ik aparte grafieken voor de gebieden Noord en Oostermeent heb gemaakt. In telgebied Zuid is de Gele Kwikstaart in de hele telperiode slechts een incidentele verschijning in de trektijd, vandaar dat ik dit gebied verder niet behandel. De Oostermeent wordt pas vanaf 1984 geteld. Van de jaren 1988 tot en met 1990 is de verdeling tussen de telgebieden niet bekend, wat tot een lege zone in de grafiek leidt. Uit de wel beschikbare totaalcijfers blijkt dat in die periode flinke aantallen Gele Kwikstaarten aanwezig waren.

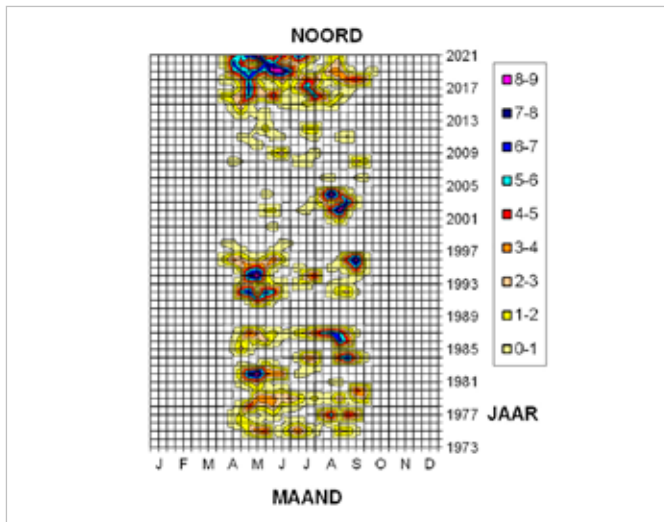
In het telgebied Noord zagen we van het begin tot ongeveer 1997 redelijk constante aantallen vogels. De grootste aantallen zijn in mei en in augustus-september, wat suggereert dat doortrek belangrijk was. Er zijn echter ook

regelmatig waarnemingen in juni en juli, en die moeten wel op broedgevallen betrekking hebben. Daarna nemen de aantallen in het voorjaar en in iets mindere mate in het najaar plotseling sterk af. Het lijkt erop dat er nauwelijks nog doortrek optrad. Incidenteel zijn er nog waarnemingen in de maanden mei tot en met juni. Mogelijk waren er nog steeds kleine aantallen broedvogels aanwezig. Bij de Eempoldertellingen tellen we langs de wegen en kleine vogels als Gele Kwikstaarten die meer dan honderd meter van de weg verwijderd zijn worden vrijwel zeker gemist. Vermoedelijk zien we dus maar een fractie van de aanwezige aantallen. Vanaf 2015 nemen de waargenomen aantallen weer sterk toe.

In de Oostermeent zagen we vanaf 1984 relatief grote aantallen Gele Kwikstaarten. Bedenk dat telgebied Noord ruim vijfmaal zo groot is als de Oostermeent. Van mei tot en met augustus zijn er Gele Kwikstaarten aanwezig. Dit wijst op een behoorlijk

grote populatie broedvogels. Ook hier stortten de aantallen in 1997 plotseling in. Zo nu en dan werden er groepjes gezien in de trektijd en dan vooral in het najaar. Net als in Noord waren er zo nu en dan ook waarnemingen in de broedtijd. Bij broedvogelinventarisaties werden enkele territoria vastgesteld. De veronderstelling ligt voor de hand dat hier nog op kleine schaal gebroed werd.

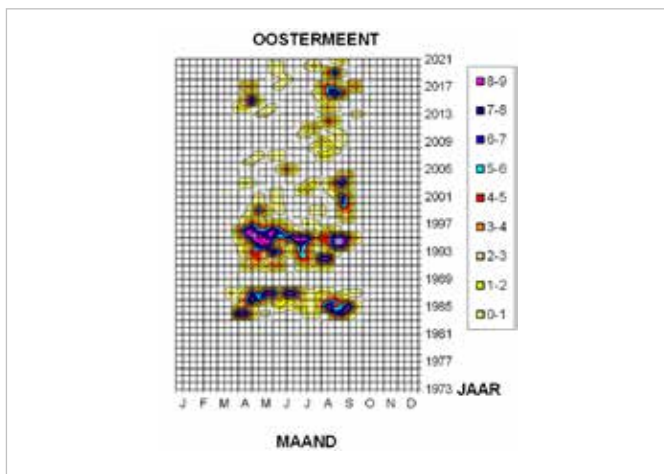
Een leuke toevoeging is dat er zowel in het reservaat in telgebied Noord als in het belangrijkste stuk in de Oostermeent tussen 1988 en 2017 regelmatig broedvogelinventarisaties zijn uitgevoerd. Dit is vooral gedaan door Dick Jonkers op verzoek van Natuurmonumenten. Het gaat hier weliswaar niet over de volledige telgebieden, maar wel over die stukken waar wij tegenwoordig het overgrote deel van onze Gele Kwikstaarten waarnemen. Dit geeft de mogelijkheid om onze resultaten en die van de BMP-tellingen met elkaar te vergelijken.

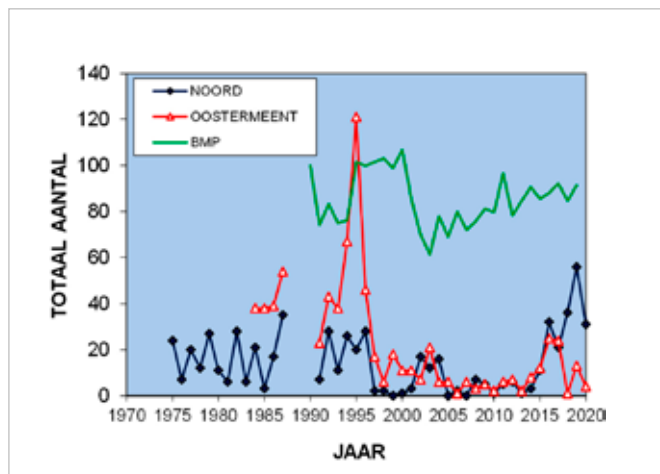
Figuur 1. Samenvatting van alle telresultaten voor de Gele Kwikstaart in het telgebied Noord.

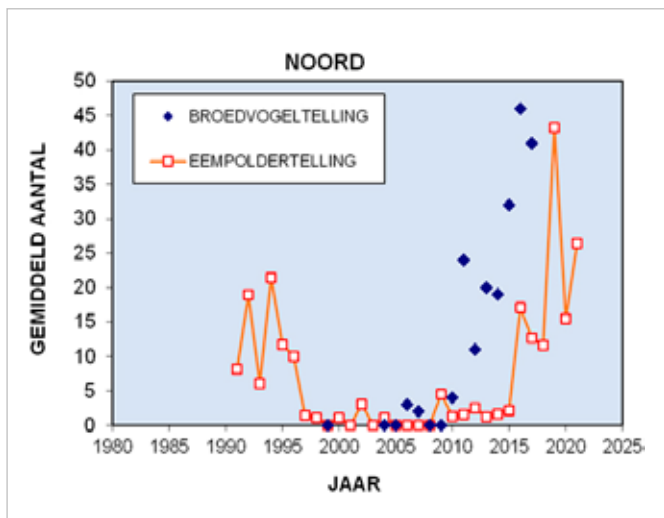
Mannetje Gele Kwikstaart
Arkemheen, 1 mei 2022 | Doortje van Dijk

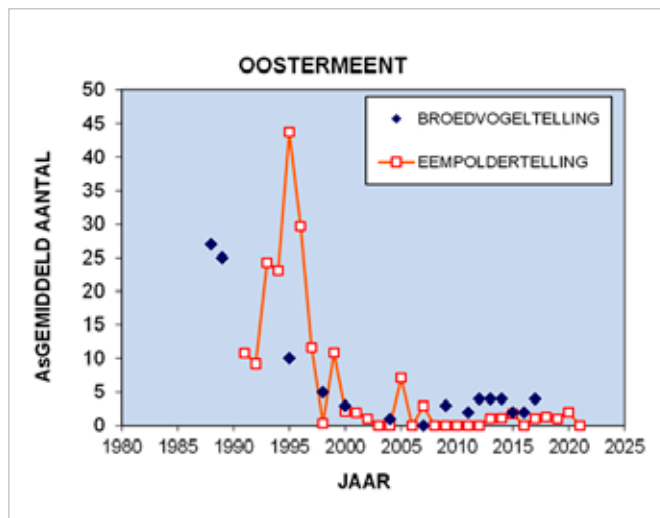
Figuur 2. Samenvatting van alle telresultaten voor de Gele Kwikstaart in het telgebied Oostermeent.

Figuur 3. Totaal aantal getelde Gele Kwikstaarten per jaar voor de telgebieden Noord en Oostermeent. Ter vergelijking de indexen van de Sovon telreeksen voor het BMP-project (broedvogels).

Figuur 4. Gemiddeld aantal waargenomen Gele Kwikstaarten in telgebied Noord voor de maanden april tot en met juni. Ter vergelijking zijn de aantallen vastgestelde territoria bij broedvogelinventarisaties in het reservaat aangegeven.

Figuur 5. Gemiddeld aantal waargenomen Gele Kwikstaarten in telgebied Oostermeent voor de maanden april tot en met juni. Ter vergelijking zijn de aantallen vastgestelde territoria bij broedvogelinventarisaties in een deel van dit gebied aangegeven.

Mannetje Gele Kwikstaart, Eemnes, 11 juni 2020 | Wim de Jong

Figuur 4 geeft het aantal bij de broedvogelinventarisatie vastgestelde territoria van de Gele Kwikstaart onder het hoofd Broedvogeltelling. Ter vergelijking is het gemiddeld aantal waargenomen kwikstaarten bij de Eempoldertellingen in de maanden april tot en met juni vermeld. De broedvogelinventarisaties eindigen eind juni, vandaar dat wij de tellingen in de Eempolders die later in het jaar vallen niet meenemen. Bij die latere waarnemingen kan de invloed van doortrekkers groot zijn en die hebben natuurlijk geen relatie met het aantal broedvogels. We zien dat in Noord de aantallen van 1999 tot 2010 inderdaad heel laag zijn. Daarna stijgen ze snel. Dit is hetzelfde beeld als bij onze tellingen, al begint de stijging daar wel enkele jaren later. Bij de Oostermeent is het beeld heel anders. Hier zijn de aantallen bij de broedvogeltellingen hoog bij het begin en daarna nemen ze af tot ongeveer 2000. Dit is weer in overeenstemming met onze tellingen in dat gebied. Het lijkt er dus op dat onze

tellingen een redelijk goede weergave zijn van de ontwikkeling van het aantal broedparen.

Er is wel een verschil in absolute waarde. Bij de broedvogelinventarisatie gebruiken we in de grafiek het aantal territoria, dus ruwweg de helft van het aantal aanwezige Gele Kwikstaarten. Voor onze tellingen nemen we het totaal van de waargenomen vogels in drie maanden, wat neerkomt op zes of zeven tellingen. Het is duidelijk dat wij maar een fractie van het aantal aanwezige Gele Kwikstaarten zien. Bij onze telroutes zijn er grote delen van het terrein die wij alleen vanaf honderden meters afstand kunnen bekijken. Voor grote vogels is dat niet zo'n bezwaar, maar zoals eerder vermeld: een kleine vogel als de Gele Kwikstaart is op die afstand niet meer te ontdekken. Opvallend is dat in Noord het aantal territoria eerder begint toe te nemen dan bij onze tellingen. Dit zou je kunnen verklaren door aan te nemen dat de Gele Kwikstaarten eerst de rustige delen van de polders bezet hebben. Die liggen ver

van de wegen en daardoor blijven ze onzichtbaar voor onze tellingen. Pas bij het 'vollopen' van de polders nemen dan de aantallen die vanaf de wegen geteld worden ook toe.

Literatuur

- Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken (red.), 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. VWG het Gooi en Omstreken, Hilversum.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. Algemene en schaarse Vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Mooij, J., 2008. Het voorkomen van kwikstaarten in de Eempolders. De Korhaan 42(1): 29-31.
- Van 't Hoff, J., 2018. Gele Kwikstaart, *Motacilla flava*. Sovon Vogelatlas van Nederland: 530-531. Kosmos Uitgevers, Utrecht-Antwerpen.

Een eigen vogelkijkhut in het Reestdal

Verblijf eens in een 'heidehuisje' met een eigen kijkhut uitsluitend voor gasten in het natuurgebied van het Reestdal in Drenthe.

Nico de Haan ging u voor: 'Als je niet aangestaard wordt door de Schotse Hooglanders dan word je wel begluurd vanaf de kale topjes van het struikgewas door de Roodborsttapuiten.'

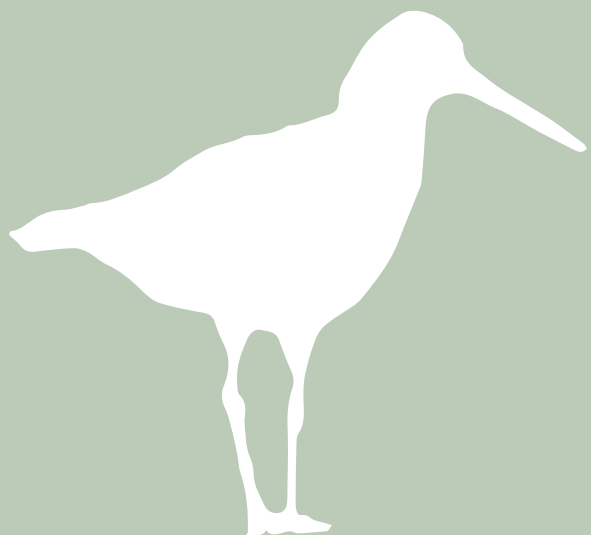
Er is een laadpaal voor elektrische auto's.
Meer informatie op: www.heidehuisje.nl of 06-81525089

PROGRAMMA

Actuele programma-informatie vindt u op de website www.vwggooi.nl.

Via de nieuwsbrief maken wij nieuwe activiteiten en wijzigingen bekend.

Aanmelden

Via de volgende knoppen kunt u zich aanmelden als lid of kunt u zich inschrijven voor de nieuwsbrief of de vogelherkenningscursus

Werkgebied

Wijzigingen ledenregister

Selectie van 10-10-2022 t/m 08-12-2022

Nieuwe leden	aantal	4
Geroyeerde leden	aantal	1
Opgezegde leden	aantal	0
Overleden leden	aantal	1
Nieuw en weer vervallen	aantal	0
Totaal	aantal	928

In verband met de wetgeving in het kader van de privacybescherming worden alleen totalen opgenomen.

Contributie en lidmaatschap

- Het lidmaatschap is inclusief ons verenigingsblad De Korhaan.
- De contributie van de Vogelwerkgroep bedraagt minimaal € 20,00 per jaar.
- Leden uit één gezin of samenwonenden kunnen huisgenoot-lid worden. De contributie is dan minimaal € 7,00 per jaar. Je ontvangt dan geen tijdschrift.
- Opzeggen van het lidmaatschap graag vóór 1 november van het lopende kalenderjaar.

Schelingen

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is als **ANBI** aangemerkt en daardoor zijn uw giften onder voorwaarden aftrekbaar bij de Belastingdienst.

Daarnaast kunt u in uw testament een legaat opnemen ten gunste van de VWG. Het is gewenst dit wel met uw notaris te bespreken.

Aanleveren kopij/artikelen De Korhaan

- Kopij/artikelen worden bij voorkeur digitaal aangeleverd in Word (ook tabellen).
- Figuren, foto's en tabellen/grafieken worden afzonderlijk meegestuurd. Onderschriften bevatten figuur-nummer, beschrijving, datum en fotograaf.
- Fotobestanden onbewerkt en in zo hoog mogelijke resolutie (>300 dpi) bij voorkeur via wettransfer aanleveren. Vermeld altijd locatie, datum en fotograaf.
- Bij aangeleverde foto's, plattegronden, figuren etc. gaat de redactie ervan uit dat de schrijver over de copyrights beschikt. Eventuele kosten i.v.m. copyrights (navordering) zijn voor de auteur.
- In de tekst zo nodig een verwijzing (onderschrift) waar de figuur/foto geplaatst moet worden.
- Nederlandse soortnamen beginnen met een hoofdletter, families e.d. met een kleine letter.
- Bij 'Bronnen/literatuur' de auteur, jaartal, titel, tijdschrift/boek met uitgever.
- Boekbesprekingen ca. 300 woorden. Een hoofdartikel maximaal 2500 woorden en zonodig meer in overleg.

Kopij volgend nummer uiterlijk voor: 28 DECEMBER 2022

Kopij kunt u sturen naar:
redactie@vwggooi.nl

Uiterlijk voor de 28ste van de maanden maart (zomernummer), juli (herfstnummer), oktober (winternummer) en december (lentennummer).

In principe bepaalt de datum van binnenkomst bij de redactie de plaatsing in een volgend nummer.

Adressenlijst

Website	https://vwggooi.nl			
Bankrekening	Triodosbank rekeningnummer: NL17 TRIO 0391 1047 99 t.n.v. VWG Het Gooi e.o., Bussum			
Bestuur van de Vogelwerkgroep				
Voorzitter	Piet Spoorenberg	Celebesstraat 36, 3742 DD Baarn	035-5436371	voorzitter@vwggooi.nl
Secretaris	Huib Casander	Vlie 30, 1273 WN Huizen	035-5259131	secretaris@vwggooi.nl
Penningmeester	Niek Wieringa	Zoddeland 12, 1394 KR Nederhorst den Berg	06-48477299	penningmeester@vwggooi.nl
Onderzoek en bescherming	vacature	avifauna@vwggooi.nl		
Ledenactiviteiten	Wouter Rohde	Prof. De Jongstraat 3, 1221 HX Hilversum	06-13708419	excursies@vwggooi.nl
Communicatie	Doortje van Dijk	Siriusstraat 52, 1223 AP Hilversum	06-20595083	communicatie@vwggooi.nl

Nuttige adressen/contactpersonen

Lezingen en contactavonden zijn in de Infoschuur GNR, Naarderweg 103, 1217 GL Hilversum (bij de natuurbrug), tenzij anders vermeld.

Vogelherkenningscursus	Francis Bakker		035-6560067	cursussen@vwggooi.nl
Lezingen	Feiko Prins		035-6217017	lezingen@vwggooi.nl
Promotie en verkoop	Nel Huese	Elzenlaan 40, 1214 KM Hilversum	035-6248716	promotie@vwggooi.nl
Bibliotheek en archief	Paul Keuning		035-5268281	pw.keuning@xs4all.nl
Vogelziekenhuis Naarden	Erik Bruinning	Burg. J. Visserlaan 1, 1411 BR Naarden	035-6945658	beheerder@vogelasiel.nl
Fotowerkgroep	Hugo Weenen		035-5241123	fotografie@vwggooi.nl
Website	Dirk Prop		06-44734989	webmaster@vwggooi.nl
E-mail nieuwsbrief	VWG aanmelden bij via de website of stuur een mail naar			nieuwsbriefvwg@vwggooi.nl
Vogelwaarnemingen	www.gooi.waarneming.nl			
Ledenadministratie	zie binnenzijde voorblad			
Redactie De Korhaan	zie binnenzijde voorblad			

Het **Dineke Sluijters Vogelfonds** financiert projecten voor vogelbescherming en studie. Zie voor het indienen van projectvoorstellen de toelichting op onze website. De Adviescommissie is per e-mail te bereiken via vogelfonds@vwggooi.nl.

Subgroep Onderzoek en Bescherming

1. Watervogeltelling	vacant			
2. Eempoldertellingen	Jan Mooij		035-5429725	mooij.noorman@planet.nl
3. Weidevogelnestbescherming	Gert Bieshaar/Ger-Jan van Loenen		035-5311002	g.bieshaar1@kpnplanet.nl
4. Zwaluwenonderzoek	Han Westendorp		06-51170036	hanwestendorp@gmail.com
5. Vogelringstation	Harry de Rooij		035-6289470	harryderooij@planet.nl
6. Nestkasten			035-5387341	nestkastteam@vwggooi.nl
7. Kerkuilen	Harry de Rooij/Gerard Mijnhout		035-6289470	harryderooij@planet.nl
8. Roofvogels	Harry de Rooij		035-6289470	harryderooij@planet.nl
9. IJsvogels	Jelle Harder		035-6937858	jelleharder@hetnet.nl
10. Broedvogelinventarisaties	Dirk Prop/Piet Spoorenberg		06-44734989	broedvogels@vwggooi.nl

Coördinatieteam Onderzoek en Bescherming: Jan Mooij en Dirk Prop

Voor ongelukken en/of problemen die ontstaan tijdens activiteiten van de Vogelwerkgroep aanvaardt de vereniging geen enkele aansprakelijkheid. Deelname geschiedt op vrijwillige basis.

